

VASA UNIVERSITET

Enheten för marknadsföring och kommunikation

Magisterprogrammet för språkexpertis i ett specialiserat samhälle

Martina Holmbäck

Översättning av kulturbundna element från
svenska till tyska i romanen *Onda boken* och dess tyska översättning *Das
böse Buch*

Avhandling pro gradu i modersmålet svenska

Vasa 2019

INNEHÅLL

FIGURER	2
TABELLER	2
SAMMANFATTNING	3
1 INLEDNING	5
1.1 Syfte	6
1.2 Material	8
1.3 Metod	10
2 KULTUR OCH KULTURBUNDNA DRAG I SPRÅKET	12
2.1 Kultur	12
2.1.1 Svenskfinlands kulturhistoria	13
2.1.2 Tysklands kulturhistoria	15
2.2 Kulturbundet språk	18
2.2.1 Svenska i Finland	19
2.2.2 Tyska	22
3 ÖVERSÄTTNING	25
3.1 Definition	25
3.2 Översättningsprocessen	26
3.3 Skönlitterär översättning	29
3.4 Översättning av kulturbundna element	31
4 ÖVERSÄTTNING AV KULTURBUNDNA ELEMENT I UNDERSÖKNINGS-	34
MATERIALET	34
4.1 Geografi	34
4.2 Historia	37
4.3 Samhälle	39

4.4 Kultur	48
4.5 Sammanfattande diskussion	57
5 SLUTDISKUSSION	59
KÄLLOR	62
FIGURER	
Figur 1 Den semantiska triangeln	27
TABELLER	
Tabell 1 Översättningsstrategier representerade i de olika kategorierna	58

VASA UNIVERSITET**Enheten för marknadsföring och kommunikation****Författare:** Martina Holmbäck**Avhandling pro gradu:** Översättning av kulturbundna element från svenska till tyska i romanen *Onda boken* och dess tyska översättning *Das böse Buch***Examen:** Filosofie magister**Utbildningsprogram:** Språkexpertis i ett specialiserat samhälle**Ämne:** Modersmålet svenska**Årtal:** 2019**Handledare:** Karita Mård-Miettinen

SAMMANFATTNING:

Syftet med den här avhandlingen är att undersöka vilka översättningsstrategier översättaren använder sig av vid översättning av kulturbundna element från svenska till tyska i romanen *Onda boken* och dess tyska översättning *Das böse Buch*. Den teoretiska utgångspunkten utgörs av Leppihalms sju översättningsstrategier: direkt överföring, översättningslån, kulturanpassning, hyperonym, explicering, tillägg och utelämnning. En annan teoretisk aspekt är Leppihalms tanke om globala och lokala översättningsstrategier. De kulturbundna elementen delades in i fyra huvudkategorier enligt Nedergaard-Larsens kategorisering: geografi, historia, samhälle och kultur.

Undersökningen visade att alla sju lokala översättningsstrategier var representerade i de olika kategorierna av kulturbundna element. Direkt överföring, översättningslån och hyperonym användes i alla kategorier medan kategorierna samhälle och kultur innehöll flest översättningsstrategier (alla förutom tillägg), eftersom mångfalden bland de kulturbundna elementen var som störst i de kategorierna.

Slutsatsen är att översättaren i det här fallet föredragit lokala översättningsstrategier, vilket också ger översättaren möjligheten att förmedla kulturen så bra som möjligt, då översättningsstrategin bestäms i varje översättningsproblems kontext. Undersökningen visade också att kombinationen av flera översättningsstrategier kan ge mer förståelse för läsaren.

NYCKELORD: översättning, kultur, kulturbundna element

1 INLEDNING

En översättare ska ha många aspekter i åtanke under översättningsprocessen. Hur hen ska förmedla formen och innehållet som finns i ursprungstexten till källtexten hör till de viktigaste uppgifterna. Översättaren måste identifiera alla betydelsebärande element och sedan överföra dem idiomatiskt till målspråket. (Ingo 2007: 20) Översättning är också den vetenskap som korsar språk- och kulturgränser. (Leppihalme 2000: 89)

Då det kommer till att översätta skönlitteratur och prosa spelar formen, alltså språket, lika stor roll som innehållet. En läsare av skönlitteratur förväntar sig en viss stil och känsla i språket i exempelvis en roman. (Ingo 1991: 38) Eftersom skönlitteratur är en fiktiv text måste översättaren kunna övertyga läsaren om att platsen och händelserna kunde vara på riktigt. Till skillnad från fackspråkliga texter där språket är entydigt och på samma nivå texten igenom, har språket i skönlitterära texter ofta olika stil- och strukturnivåer. Översättaren måste då identifiera de olika nivåerna och överföra dem idiomatiskt till målspråket. (Zybatow 2008: 21–22)

En författare producerar sin text med påverkan av sin egen omgivande miljö och kultur och läsaren tar till sig texten i sin egen kultur och förhåller sig till teman på ett annat sätt än författaren (Wolf 2002: 19). Detta för en till tanken om kulturbundenhet, och enligt Leppihalme (2001: 139) är kulturbundenhet i litteratur en hänvisning till den verkliga världen utanför den fiktiva miljön i skönlitteraturen. Även Vetenskapstermbanken i Finland (2018a) utgår från definitionen att kulturbundna element är delar av den omgivande miljön och kulturbundna element kan vara både konkreta, materiella ting och abstrakta ämnen, exempelvis värderingar. En annan benämning för kulturbundna element och kulturbundenhet är *realia*, vilket är latin för ”real things” (Leppihalme 2001: 139; Vetenskapstermbanken i Finland 2018a). I denna avhandling kommer kulturbundna element att användas som benämning för fenomenet. I avsnitt 3.4 behandlas begreppet närmare.

Då det kommer till att översätta skönlitteratur och prosa spelar formen, alltså språket, lika stor roll som innehållet. En läsare av skönlitteratur förväntar sig en viss stil och känsla i

språket i exempelvis en roman. (Ingo 1991: 38) Eftersom skönlitteratur är en fiktiv text måste översättaren kunna övertyga läsaren om att platsen och händelserna kunde vara på riktigt. Till skillnad från fackspråkliga texter där språket är entydigt och på samma nivå texten igenom, har språket i skönlitterära texter ofta olika stil- och strukturnivåer. Översättaren måste då identifiera de olika nivåerna och överföra dem idiomatiskt till målspråket. (Zybatow 2008: 21–22)

Översättning av kulturbundenhet är ett relativt populärt forskningsämne, men det finns få undersökningar som gjorts av just den här karaktären, finlandssvenska till tyska. En av dessa är Segler-Heikkiläs (2009) doktorsavhandling om översättning av kulturbundna finlandssvenska drag i prosa till tyska. Även Enholms (2002) avhandling pro gradu behandlar översättning av finlandssvenska drag till tyska. Hennes undersökning berör barn- och ungdomslitteratur.

Den här avhandlingen kombinerar översättning och kulturbundenhet, föremålet för denna undersökning är översättning av kulturbundna element från svenska till tyska i romanen *Onda boken* av Kaj Korkea-aho.

1.1 Syfte

Syftet med denna avhandling är att undersöka vilka översättningsstrategier översättaren använder sig av vid översättning av kulturbundna element från svenska till tyska i romanen *Onda boken* och dess tyska översättning *Das böse Buch*. En skönlitterär översättare bär ett stort ansvar när det kommer till att förmedla kulturen i romanen. Ifall översättaren inte känner till källkulturen eller inte anser kulturen vara av särskild stor vikt, kan hen ge en snedvriden bild av källkulturen till den läsarkrets som läser översättningen. (Leppihalme 2000: 90–91)

Vid översättning av skönlitteratur är det översättarens uppgift att förmedla kulturen från en läsarkrets inom en kultur till en annan. Om de kulturella skillnaderna är påtagliga kan det vara skäl för översättaren att inkludera endera förord eller efterord i översättningen

för att förklara för läsaren varför översättaren valt de översättningsstrategier hen använt. Det eventuella förordet eller efterordet är dock ingen ursäkt för att helt minimera de kulturella skillnaderna, tumregeln är att översättningen inte bör vara så främmande att den avskräcker läsare, utan den ska ge intrycket att inget främmande alls förekommer. Läsaren ska alltså i princip känna sig som en del av kulturen trots att hen inte är av samma kultur som källkulturen. (Leppihalme 2000: 101–102)

I *Onda boken* förekommer en hel del kulturella element och därför är just den lämplig att analysera i den här avhandlingen. Samtidigt har temat för den här avhandlingen inte undersökts i så stor utsträckning och i det avseendet kan avhandlingen bidra med ny kunskap om översättning av kulturbundna element. Avhandlingen kan också vara till nytta för de översättare som ska översätta skönlitteratur i allmänhet och skönlitteratur från svenska till tyska i synnerhet.

Orsaken till att valet föll på just den här finlandssvenska boken är främst för att den är ganska ny, den publicerades år 2015. En annan faktor som spelade in var att jag antog att då den är finlandssvensk torde det finnas kulturbundenhet i boken som inte är bekant för en tysk läsarkrets. Enligt författaren Korkea-aho finns det skillnader mellan finlandssvensk litteratur och annan, framförallt eftersom den berättar finlandssvenska historier och han menar att en folkgrupp behöver och har sina egna historier och berättelser (Schildts & Söderströms 2018b). Det här är en av orsakerna till valet av ämne för den här avhandlingen, eftersom tidigare forskning om översättning av kulturbundna element från svenska till tyska för det mesta undersöker från rikssvenska och inte finlandssvenska element.

Mina forskningsfrågor är:

- Hurdana översättningsstrategier har översättaren använt sig av vid översättning av kulturbundna element?
- Använder översättaren konsekvent en översättningsstrategi för vissa typer av kulturbundna element eller använder han olika översättningsstrategier för samma element beroende på kontext?

Jag antar att översättaren använder sig av flera olika översättningsstrategier, eftersom Leppihalme (2001: 141–144) menar att olika översättningsstrategier kan tillämpas på olika typer av kulturbundna element. Bland annat är direkt överföring att föredra vid översättning av kända Ortsnamn, t.ex. huvudstäder, medan kulturanpassning är en mer framgångsrik strategi vid humoristiska inslag (Leppihalme 2001: 141–142). Det här antagandet baserar sig också på Segler-Heikkiläs (2009: 207–227) forskningsresultat som visar att översättaren av finlandssvensk prosa använde sig av flera strategier då hen översatte till tyska.

Jag antar också att översättaren konsekvent kommer att använda sig av s.k. lokal översättningsstrategi. Leppihalme (2007: 366–367) lyfter fram skillnaden mellan en global och en lokal översättningsstrategi. Ifall översättaren väljer den globala översättningsstrategin har hen på förhand valt ut hur olika typer av översättningsproblem ska översättas, medan den översättare som väljer en lokal översättningsstrategi löser varje översättningsproblem enskilt. Fyra vanligen förekommande lokala översättningsstrategier är bevara (*säilytä*), ändra (*muuta*), lägga till (*lisää*) och ta bort (*poista*) och som ovan nämndes används olika översättningsstrategier för olika översättningsproblem. (Leppihalme 2007: 366–368) Eftersom det finns många typer av kulturbundna element, dvs. översättningsproblem, i materialet antar jag att översättaren använt sig av lokala översättningsstrategier, alltså olika strategier med hänsyn till kontexten. En annan orsak till detta antagande är att översättaren som ett tillägg före romanen inleds beskriver sin enda globala översättningsstrategi, nämligen att ort- och gatunamn översätts direkt (Korkea-aho 2017: 6).

1.2 Material

Undersökningsmaterialet består av kulturbundna ord och uttryck i *Onda boken* och deras tyska översättningsmotsvarigheter i *Das böse Buch* av Kaj Korkea-aho. *Onda boken* utgavs år 2015 och omfattar 320 sidor. Ett kriterium vid val av material var att det ska vara en finlandssvensk bok med en tysk översättning.

De excerperade kulturbundna orden och uttrycken är indelade enligt Nedergaard-Larsens (1993: 211) kategorisering av kulturbundna element: geografi, historia, samhälle och kultur. Till den första kategorin, geografi, hör bland annat geografiska platser, såsom Åbo och Vasa. I kategorin historia finns ord som inbördeskriget och Aleksis Kivi. Kategorin samhälle innehåller ekonomi (t.ex. skattekort), organisationer (t.ex. Folkpensionsanstalten), politik (t.ex. sannfinländare), sociala förhållanden (t.ex. österbottning) och det vardagliga livet (t.ex. köttbullar, metro). Den fjärde och sista kategorin, kultur, innehåller följande typer av kulturbundenhet: religion (t.ex. Metsku), utbildning (t.ex. Åbo Akademi, barnträdgården), media (t.ex. Hufvudstadsbladet) och kultur (t.ex. Hagar Olsson, ÅST).

Onda boken handlar om Mickel Backman som undervisar i litteratur vid Åbo Akademi och under en av föreläsningarna dyker namnet Leander Granlund upp. Granlund skrev dikter som sägs orsaka dess läsares död, men hans verk är sedan länge försvunna. Studenten som tog upp ämnet anar att Backman vet mer om Granlund än han låter påskina, vilket också stämmer. Läsaren får ta del av Mickel Backmans historia som har både ett och annat skelett i garderoben, men läsaren följer även med andra några av Backmans studenter och tillsammans bildar dessa personer en historia om en ond bok som orsakar förödelse. Förlaget Schildts & Söderströms (2018a) beskriver boken som ”En roman om en gammal diktsamling som är värsta thrillern.”

Författaren Kaj Korkea-aho är född och uppvuxen i Österbotten och han har även studerat svenska och litteraturvetenskap vid Åbo Akademi. Förutom sitt arbete som författare är han även komiker och kolumnist. Som komiker är han främst känd för Pleppo Toy som Korkea-aho bildar tillsammans med Ted Forsström. Han har även en musikbakgrund som gitarrist och sångare, men den karriären har Korkea-aho lagt på hyllan. (Schildts & Söderströms 2018b)

Korkea-aho har skrivit två andra romaner förutom *Onda boken*. Hans debutroman *Se till mig som liten* är utgavs år 2009 och hans andra roman *Gräset är mörkare på andra sidan* kom ut år 2012. Korkea-aho har även skrivit antologitexter och noveller som publicerats

mellan åren 1999–2010 samt *Pleppoboken* tillsammans med Ted Forsström som faller under genren humor, den utgavs år 2011. (Schildts & Söderströms 2018b)

För sina verk har Kaj Korkea-aho fått flera pris. Bland annat belönades en av hans noveller år 2007 med första pris i Arvid Mörne-tävlingen. Tre år senare, år 2010, fick hans debutroman ett pris av Svenska litteratursällskapet, vilket även hans andra roman *Gräset är mörkare på andra sidan* fick år 2013. Korkea-aho nominerades även till Finlandia Junior-priset tillsammans med Ted Forsström för verket *Zoo* år 2017. Förutom dessa har Korkea-aho även fått andra mindre priser. (Otava 2018; Schildts & Söderströms 2018b)

Översättaren av *Onda boken* är Thorsten Alms som studerat bl.a. språkvetenskap och skandinavistik vid Lunds universitet och universitetet i Bonn. Sedan år 2003 arbetar han som frilansande översättare av skönlitteratur och översätter från svenska, norska, danska och engelska till tyska. Översättaren Alms har också översatt böcker av bland annat finlandssvenska författaren Philip Teir och svenska författaren Gunnar Ardelius. (Verlagsgruppe Random House 2017) Författarpseudonymen Lars Kepler har framgångsrikt publicerat ett antal kriminalromaner och Alms har också översatt ett antal av dessa böcker (Goodreads 2018)

1.3 Metod

Denna studie är en översättningsanalys på två nivåer, dels analyseras textinnehållet och dels översättningsstrategier. Analysen inleddes med att excerperat textinnehållet i fråga om förekomsten av kulturbundna ord och uttryck och dessa analyserades vidare med en översättningsstrategianalys. Segler-Heikkilä (2009) utgår från samma analysmetod i sin doktorsavhandling som också behandlar översättning av kulturbundenhet från svenska till tyska, liksom Lundqvist (2013) som i sin avhandling pro gradu undersöker översättning av kulturbundenhet från engelska till finska och svenska.

Jag inledde analysen med två genomläsningar. Vid den första genomläsningen skrev jag ner allt som jag ansåg kunde vara kulturbundna ord eller uttryck, varefter jag inledde processen att gå igenom dessa ord och uttryck för att granska om de kunde anses vara kulturbundna ord och uttryck. Vid den andra genomläsningen läste jag originalet parallellt med översättningen och lade märke till vilka ord som översatts som kulturbundna, exempelvis med en extra förklaring. Andra översättningsstrategier som gjorde att jag kunde avgöra ifall ett ord eller uttryck var kulturbundet var ifall ordet översatts med en hyperonym (limpa - Brot), fått en tysk motsvarighet (t.ex. länkkorv - Bratwurst), inte översatts alls (Kåren - -) och översättningslån (akademikvarteren - Akademieviertel). Dessa översättningsstrategier beskrivs mer detaljerat i avsnitten 3.3 och 3.4.

Efter excerperingsfasen kategoriserade jag fynden enligt hur Nedergaard-Larsen (1993: 211) delat in kulturbundna element: geografi, historia, samhälle och kultur. Dessa fyra huvudkategorier är sedan indelade i underkategorier, till den första huvudgruppen geografi hör både geografiska platser och den omgivande naturen. Till den andra huvudkategorin historia räknas historiska byggnader, händelser och personer. I den tredje kategorin samhälle finns ekonomi, organisationer såsom polis och rättssystem, politik, sociala förhållanden och ting som hör till det vardagliga livet (till exempel mat och dryck). Den fjärde och sista huvudkategorin kultur innefattar religion, utbildning, media och kultur. (Nedergaard-Larsen 1993: 211). Excerpterna kategoriserades inte enligt översättningsstrategi eftersom jag lade märke till att nästan alla Leppihalmes översättningsstrategier fanns i varje kategori, dvs. översättaren hade inte valt en översättningsstrategi för varje enskild kulturbunden kategori (se tabell 1). Slutligen fanns två alternativ för hur analysen kunde byggas upp, endera enligt översättningsstrategi eller enligt ordkategorierna. Eftersom användningen av översättningsstrategierna var så splittrad valde jag att bygga upp analysen enligt det andra alternativet, dvs. undersöka vilka översättningsstrategier som används inom de olika kategorierna (geografi, historia, samhälle och kultur).

2 KULTUR OCH KULTURBUNDNA DRAG I SPRÅKET

I detta kapitel definieras först begreppet *kultur* i avsnitt 2.1, sedan följer 2.1.1 och 2.1.2 om Svenskfinlands och Tysklands kulturhistoria. Den andra delen av detta kapitel redogör för kulturbundet språk (2.2) samt svenskan i Finland (2.2.1) och tyskan (2.2.2).

2.1 Kultur

Kultur är ett svårdefinierat begrepp och det är få som vågar ge begreppet en entydig definition. Baumeister (2005: 10) menar att en orsak till definitionssvårigheterna är att begreppet *kultur* används olika inom olika områden, och därmed är det svårt att hitta en definition som tillfredsställer alla.

En av dem som vågat sig på att definiera *kultur* är Christian Smith, som är en framstående amerikansk forskare inom religion och sociala teorier som för tillfället verkar som ledare för centret för religion och sociologi vid University of Notre Dame (University of Notre Dame 2018). Smiths forskning har satt avtryck på definitionen av bland annat kultur (ibid.) Smith (2016: 369) lutar sig mot Alexanders definition och anser *kultur* vara en samlad mängd symboler för exempelvis en viss grupp människor eller ett visst område. Ifall dessa symbolstrukturer står varandra nära kan de slås ihop till ett kulturellt system. (ibid.) Vidare definierar Smith (2016: 397) kultur som praktisk kunskap som personer lärt sig och haft med sig ända sedan de var barn och med hjälp av den här praktiska kunskapen kan de klara sig i ett visst samhälle.

Kulturanthropologins syn på begreppet *kultur* följer samma linje som Alexander och Smith ovan, det vill säga kultur är ett system av innebörder som kan ses i större sammanhang och i interaktion mellan människor. Dessa innebörder, eller symboler, kan vara tro, lagar eller språk som resulterar i ett strukturerat samhälle. (Baumeister 2005: 12) Vidare sammanfattar Baumeister (ibid.) definitionerna på *kultur* som ett system baserat på sådan information som gör att människor kan leva i samverkan och få sina behov tillfredsställda.

Itamar Even-Zohars polysystemteori har blivit en etablerad teori om kulturer. Polysystemet innebär att man ser olika kultursystem, exempelvis språk och litteratur, som system snarare än ett konglomerat av enskilda element som tillsammans bildar en kultur. Kulturen i sig är då en större enhet, ett megapolysystem, som består av mindre polysystem. (Chang 2010: 258) Litteraturens polysystem är i växelverkan med andra kulturella polysystem. Det litterära polysystemet är dock den vanligaste tillämpningen för polysystemteorin. (Vetenskapstermbanken i Finland 2018b)

Begreppet *kultur* i den här avhandlingen utgår dels från de ovannämnda definitionerna, dvs. en samling symboler som har samma betydelse för en viss grupp människor, och dels från Segler-Heikkiläs (2009: 33–34) fyra kulturgrader för att göra begreppet mer konkret. De fyra kulturgraderna börjar med kärnan som innebär den egna, personliga kulturen i hemmet, till exempel ord eller uttryck som i vissa familjer inte bär någon större betydelse men i andra familjer framkallas skrattattacker exempelvis på grund av en bakomliggande historia som bara familjemedlemmarna varit med om. Följande kulturgrad tar ett steg längre ut i omgivningen, bland annat till umgängeskretsen och arbetsplatsen. Dessa kultursituationer påverkar individen i hans dagliga liv, till exempel hur det går till när hen betalar i butiken och hur hen talar med kollegor. Den tredje kulturgraden blir synlig när två större samhällen, till exempel länder, jämförs. Den fjärde och yttersta kulturgraden innebär när större samhällen slås samman till ännu större helheter, till den här graden hör exempelvis västerländska drag som sammanbinder diverse länder. (ibid.) Den här avhandlingen fokuserar mest på den tredje kulturgraden, kulturskillnader mellan Svenskfinland och Tyskland.

2.1.1 Svenskfinlands kulturhistoria

Det finns idag ca 300 000 svenskspråkiga i Finland, vilket motsvarar drygt 5 procent av landets befolkning (Statistikcentralen 2016), orsaken till att det finns svenskspråkiga i Finland är att Finland och Sverige har en lång gemensam historia. Efter att ha hört till Sverige i 600 år började Finland höra till Ryssland efter kriget åren 1808–1809. Den ryska tsaren lovade att lagarna fortsättningsvis skulle gälla och svenska språket bibehållas,

vilket i praktiken innebar att exempelvis lagar fanns skrivna på svenska och inom ämbetet och kyrkan var svenskan ett av de rådande språken. (Tandefelt 1999)

Det finska språket och den finska kulturen fick ett starkt uppsving vid sekelskiftet 1800–1900, vilket ledde till att svenskans ställning hotades. Axel Olof Freudenthal kom att bli en mycket viktig person för bevarandet av svenskan i Finland och det var han som startade den svenskspråkiga nationalistiska rörelsen i landet. Freudenthals tanke om ett enat svenskspråkigt folk fick fäste i breda kretsar och resulterade i att ett antal institutioner och organisationer grundades för att bevara svenskan och den svenska kulturen i Finland. (Folktinget 2005: 11) Bland dessa institutioner återfinns bland annat Svenska folkskolans vänner, Svenska litteratursällskapet i Finland och Svenska kulturfonden (Folktinget 2005: 11). Svenska folkskolans vänner, SFV, grundades år 1882 med tanken att grunda folkskolor och bibliotek för den svenskspråkiga befolkningen i Finland. Organisationen ville även ge de svenskspråkiga tillgång till olika skrifter. (Svenska folkskolans vänner 2018) Idag är verksamheten mera omfattande:

"Svenska folkskolans vänner r.f. har till ändamål att främja bildningsarbetet bland Finlands svenska befolkning genom att understöda skolor, barnträdgårdar och bibliotek, utge studieunderstöd ävensom stödja andra former av finlandssvenska bildnings- och kultursträvanden." (Svenska folkskolans vänner 2018)

Svenska litteratursällskapet i Finland, SLS, grundades år 1885, tre år efter Svenska folkskolans vänner. Litteratursällskapetets verksamhet går ut på att "... bevara, utforska och sprida kunskap om den svenska kulturen och det svenska kulturarvet i Finland." I praktiken betyder detta att SLS ger ut vetenskapliga publikationer samt upprätthåller ett arkiv med svensk kultur, svenskt språk och svenska traditioner i Finland. Till deras verksamhet hör även ett vetenskapligt bibliotek. Organisationen stödjer även olika former av forskning som framhäver det svenska språket och litteraturen i Finland. (Svenska litteratursällskapet i Finland 2018a) I Svenska litteratursällskapetets verksamhet ingår även upprätthållandet och finansierandet av Svenska kulturfonden. Fonden stöder sådan forskning, konst, kultur och samhällsservice som främjar det finlandssvenska. Svenska

kulturfonden grundades år 1908 och består idag av knappt 500 mindre fonder som kommit från exempelvis privatpersoner, testamenten och företag. (Svenska kulturfonden 2018)

Det är dock inte enbart dessa organisationer som främst med ekonomiska bidrag främjat och befast svenskans ställning i Finland och därmed även finlandssvenskarnas ställning. I och med att Finlands enda svenskspråkiga universitet Åbo Akademi bildades år 1918 har finlandssvenskar haft möjlighet att studera och forska på sitt modersmål (Åbo Akademi 2018). Det svenska i Finland fick även plats inom politiken via Svenska folkpartiet, SFP, som grundades år 1906. Partiet arbetar främst för svenskheten i Finland och för att tvåspråkigheten ska bevaras och fungera ändamålsenligt inom alla områden. (Svenska folkpartiet 2014)

Som ett resultat av den svenska nationalismen som fick sin start i och med Axel Olof Freudenthal har alltså det svenska språket och den svenska kulturen i Finland bevarats. Finlandssvenskarnas ställning främjas både genom ekonomiskt understöd och genom möjligheten att studera och forska på svenska, samtidigt som deras svenskhet förs fram även på politisk nivå.

2.1.2 Tysklands kulturhistoria

Enligt Diekmann (2009: 19) utgör den germanska traditionen och den civilisation och kristna tro som romarna förde med sig grunden för den tyska kulturen. För över 2000 år sedan övertogs det område som idag är Tyskland av romerna och de första städerna grundades, däribland Köln. Några hundra år senare anföll östgermanska stammar Västrom och det västromerska riket föll. Dagens tyskar härstammar dock från västgermanska stammar som förflyttade sig långsamt eller inte alls, hit hörde exempelvis saxare och franker. (ibid.)

Den egentliga tyska kulturhistorien fick sin början under frankernas kung Karl den stores tid på 700- och 800-talen. Han höjde civilisationsnivån genom att grunda skolor och kloster och bidrog även till att litteratur på den forntida högtyskan började skapas. Eftersom området Karl den store rådde över var så stort beslöt han att dela in det i

grevskap och Karl den store utsedde grevar till de olika grevskapen. Efter Karl den stores död försvann också denna civiliserade samhällsuppbyggnad för att sedan återuppstå under Otto den stores tid i slutet av 900-talet. (Diekmann 2009: 20–22)

Vad gäller byggnader och stadsbilden rådde den romanska stilen över andra under 1100- och 1200-talen då stora domkyrkor byggdes med rundbågade valv och fönster, av dessa domkyrkor är flera turistattraktioner idag. Medan de kejserliga kyrkorna från 1100- och 1200-talen i bland annat Mainz var romanska till stilen var domkyrkorna som byggdes de två efterföljande århundradena gotiska och byggandet drog ut flera hundra år, exempelvis domkyrkan i Köln blev klar först i slutet av 1800-talet. (Diekmann 2009: 24–25)

En av de mer framstående tidiga händelserna i Tysklands historia ägde rum år 1517 då Martin Luther spikade upp sina 95 teser och reformationen tog fart (Tatsachen über Deutschland 2018). Under reformationen ifrågasattes kyrkans ställning och en följd av reformationen som syns ännu idag är indelningen i lutheraner i norr och katoliker i söder (Diekmann 2009: 29).

Sekelskiftet mellan 1700- och 1800-talen innebar tudelade känslor för Tyskland. Å ena sidan hade landet ingen politisk makt men å andra sidan blomstrade olika konstarter, främst litteraturen och musiken. Den sista kejsaren gav upp sin makt i början av 1800-talet som följd av Napoleons framfart och i och med detta hade det första tyska riket kommit till ända. Litteraturen däremot fick tack vare Goethe och von Schiller ett uppsving, dessa författares verk bottnade i antikens tankegångar. Goethes ”Den unge Werthers lidanden” fick många tyska unga män att klä sig som Werther och han blev också en förebild för dem. (Diekmann 2009: 35)

Missnöjet växte med den politiska situationen och befolkningen inledde en revolution år 1849 (Tatsachen über Deutschland 2018). Folkvalda representanter samlades i Frankfurt am Main för att bestämma ifall Österrike skulle höra till det nya Tyskland eller ej. Förhandlingarna drog ut på tiden och revolutionen fortsatte runtom i mellersta Europa. År 1871 bildades slutligen det andra tyska riket och Wilhelm den förste utnämns till kejsare. (Diekmann 2009: 41–42)

Efter första världskrigets nederlag abdikerade Wilhelm den förste och socialdemokraterna utropade den nya tyska republiken år 1919. Läget var kaotiskt i Berlin och beslutsfattarna förflyttade sig till Weimar för att forma en ny konstitution. Resultatet av förhandlingarna blev Tysklands första demokratiska republik, Weimarrepubliken. (Diekmann 2009: 48; Tatsachen über Deutschland 2018)

Weimarrepubliken stod sig fram till riksdagsvalet år 1932 där Nationalsocialistiska tyska arbetarpartiet, NSDAP, blev störst och som partiets ledare blev Adolf Hitler rikskansler följande år. År 1939 startade Hitler andra världskriget genom att anfalla Polen. Nationalsocialisternas agenda var att främja den så kallade germanska (ariska) rasen och alla som inte hörde dit, speciellt judar, förintades. Den tyska krigsmakten kapitulerade slutligen år 1945 och det dåvarande Tyskland delades in i fyra delar av segermakterna och Berlin delades in i fyra sektorer. (Diekmann 2009: 53; Tatsachen über Deutschland 2018)

Kulturen som frodades under Weimarrepubliken fick sig en ordentlig törn under andra världskriget. Nazisterna inledde en häxjakt på alla konstnärer som via sin konst uttryckte annorlunda åsikt än den enligt nationalsocialisterna korrekta politiken. De konstnärliga verken förbjöds och otaliga böcker brändes. Konstnärer och även vetenskapsmän, däribland Albert Einstein, flydde till USA. Eftersom all konst var strikt begränsad och övervakad i hemlandet blev det konstnärerna som var på flykt som fick bära ansvaret för att sprida den tyska kulturen i resten av världen, bland dessa finns författaren Anna Seghers och dramatikern Bertolt Brecht. Den konst som nationalsocialisterna tillät var karaktärer som föreställde krigare och arbetarhjältar och de skapade även en myt enligt vilken en tysk moder fött nationen. Bland arkitektur var exempelvis de jättelika nyklassicistiska templen som planerades av arkitekten Albert Speer. Tanken med dessa var att fira den förväntade segern i andra världskriget och det tusenåriga Tredje riket. (Diekmann 2009: 53–54)

Efter andra världskriget var Tyskland splittrat och de allierade skapade ett tudelat Tyskland, i väst skapades Förbundsrepubliken Tyskland (Västtyskland) och i öst skapades Tyska demokratiska republiken (Östtyskland). Förbundsrepubliken Tyskland

blev en västerländskorienterad stat med band till Nato och Europeiska ekonomiska gemenskapen EEG medan Tyska demokratiska republiken blev en kommunistisk stat som lydde under Sovjetunionen. (Diekmann 2009: 55)

I mitten på 1900-talet rådde oroliga år i Tyskland då kalla kriget rådde och gränsen mellan blocken löpte genom Tyskland. Instabiliteten i Tyska demokratiska republiken som leddes av Sovjetunionen fick många att vilja fly från öst till väst och som en följd av detta byggdes Berlinmuren år 1961. Det allmänna missnöjet med politiken och de ekonomiska svårigheterna orsakade Tyska demokratiska republikens fall i slutet på 1980-talet och blev en del av Förbundsrepubliken Tyskland och det Tyskland som finns idag. (Diekmann 2009: 55)

2.2 Kulturbundet språk

Språk kan ses som den ontologiska grunden för människosläktet, vissa menar att språk inte bara är ett verktyg som används för att uttrycka sina behov och få dem tillfredsställda, utan språket säger också mycket om själva talaren. (Abhik & Starosta 2010: 9) Kulturbundet språk är sådana ord och uttryck som hänvisar till sådana fenomen som kan vara svåra att känna till om man inte kan språket i fråga. Det kan handla om exempelvis maträtter, institutioner eller personer. (Pedersen 2011: 44)

För att förståelse ska kunna uppnås mellan kulturer krävs inte bara att man behärskar språket, utan man bör också förstå kulturen. För att få insikt i kulturen är traditioner och historia till hjälp eftersom de utvecklas över lång tid och på så sätt bygger upp samhället. (Abhik & Starosta 2010: 10–11)

De flesta definitioner av begreppet *kultur* utelämnar dock språkaspekten. Detta betyder dock inte att kultur och språk inte hör samman, tvärtom kan språk ses som en av de symboler som bildar en kultur, till exempel vilket språk lagar skrivs på (Sarangi 2009: 95). Sarangi (2009: 96) belyser att språket i ett samhälle är ett verktyg för att ta fram vilka värderingar och symboliska strukturer som bildar samhällets kultur.

Schiffman (2002: 5) har introducerat begreppet *språkkultur*, som definieras som något som för samman en grupp människor som talar ett visst språk. Talarna av språket betar sig på ett visst sätt, har vissa antaganden och fördomar samt ägnar sig åt en viss kultur eller tro eftersom deras språkhistoria associeras med dessa. Språket är alltså en naturlig del av det sociala samhället som skapats och skapas. (ibid.)

En allmän ståndpunkt är att kommunikation i grupp där alla hör till samma kultur är lätt och deltagarna förstår varandra, medan det i en diskussion med talare från olika kulturer uppstår fler missförstånd. Verkligheten är dock inte så svartvit, inom en kultur finns exempelvis olika etniciteter och åldersgrupper som har sin egen språkkutym, vilket också kan leda till missförstånd och bristande kommunikation. (Ponterotto 2005: 253)

Den globala kommunikationen som finns idag har gjort att det blivit allt viktigare att kunna kommunicera med andra kulturer och veta vilka förhållningssätt som behövs inom interkulturell kommunikation. Interkulturell kommunikation innebär att modersmålet för en eller flera av deltagarna inte är det primära språket i samhället och för dess talare. Även om talare behärskar sina andra språk kan de ändå ha svårt att uttrycka sig väl och delta i konversationen på det språket. (Ponterotto 2005: 254)

2.2.1 Svenska i Finland

Reuter (2014: 13) definierar finlandssvenska som den ”icke-dialektala svenska som talas och skrivs av finlandssvenskar”. Vidare menar Reuter att det dock finns variation inom finlandssvenskan, från ett grundligt skriftspråk till ett talspråk med varieteter över hela landet och att det är svårt att tydligt urskilja dialekt från standardspråk. Dock inkluderas dialekterna inte i Reuters definition av finlandssvenskan. (ibid.)

af Hällström-Reijonen och Reuter (2008: 5) påminner om att finlandssvenskan inte är ett eget språk i sig, utan en varietet av svenskan. Därför har den finlandssvenska språkvården alltid strävat efter att finlandssvenskan inte ska skiljas åt från sverigesvenskan utan att det bara ska handla om en svenska med olika nationella och regionala skillnader. Med tanke på att finlandssvenskan är en varietet och talas i en annan typ av samhälle (land) än

sverigesvenskan är det naturligt att dessa två utvecklas åt olika håll. Finlandssvenska språkvårdare strävar å ena sidan efter att skriftspråket ska vara så nära sverigesvenskan som möjligt men å andra sidan vill de också bibehålla den finlandssvenska kulturidentiteten som syns i exempelvis finlandismerna. (ibid.)

Den största gemensamma faktorn för Svenskfinland och Sverige är språket, invånare i båda samhällena talar svenska. Dock hör finlandssvenskarna och sverigesvenskarna till två olika land med olikheter i exempelvis lagstiftning och samhällseliga normer. Vad gäller ibruktagandet av nya termer försöker finlandssvenskarna ta modell av sverigesvenskarna, bland annat för att EU bara använder en svenska är det också bra att finlandssvenskar och sverigesvenskar har en gemensam svenska för att undvika missförstånd. (af Hällström-Reijonen & Reuter 2008: 5).

Finlandssvenskan var redan på 1600-talet annorlunda än sverigesvenskan och sedan dess har de två varieteterna av svenskan utvecklats på varsitt håll och resulterat i att finlandssvenskan och sverigesvenskan har tydliga provinsiella drag. Det som främst avslöjar om en svensktalare är från Sverige eller Finland är uttalet, meningsbyggnaden som influerats av finskan samt användningen av s.k. finlandismer. (Reuter 2014: 15)

En finlandism är endera ett ord eller ett uttryck som för det mesta enbart används av finlandssvenskar. Finlandismen kan finnas som ord även i sverigesvenskan men med annan betydelse. Det finns tre typer av finlandismer: fennicismer, svenska ord som influerats av finskan, russicismer, ord som kommit från ryskan (förekommer inte numera så ofta) och arkaismer, ord som tidigare använts i Sverige men inte används där mera. (Reuter 2014: 14)

Enligt Reuter (2014: 16) är det svårt att avgöra ifall ett ord eller uttryck som är främmande för sverigesvenskan faktiskt är en finlandism, orsaken till det här är att finlandssvenskan som sagt inte är ett språk i sig själv. Finlandssvenskan har ett öppet system som i det här sammanhanget innebär att det är lätt att ta in nya företeelser från andra språk. I det här öppna systemet finns återkommande drag, t.ex. semantik (ordbetydelse) och syntax (meningsbyggnad), som är etablerade hos finlandssvenskar och som ger riktlinjer då det

ska bestämmas om ett ord eller ett uttryck ska räknas som en finlandism eller inte. (Reuter 2014: 16–17)

Finland splittrades i fennomaner och svekomaner efter att landet började höra till Ryssland. Fennomanerna var finskhetsrörelsen som samlades för att uppvisa en enad front och befästa sin ställning inför Ryssland, syftet med rörelsen var att förfinska Finland för att undvika en förryskning av landet. Svekomanerna bildades som en motreaktion mot fennomanin och de ansåg att det fanns två nationaliteter i Finland, den svenska och den finska. Ur svekomanin uppstod den finlandssvenska språkvården och har utvecklats sedan dess. Den första att befästa den finlandssvenska språkvården var Hugo Bergroth, lektor i svenska vid Helsingfors universitet, som år 1917 publicerade verket *Finlandssvenska.Handledning till undvikande av provinsialismer i tal och skrift*. (af Hällström-Reijonen 2009: 157–158)

Reuter (2014: 29–30) menar att det som Hugo Bergroth lyfte fram i sitt verk för hundra år sedan ännu idag kan tillämpas på den finlandssvenska språkvården. De normer som Bergroth lade fram kan ha lett till den situation som finlandssvenskar befinner sig i idag. Bergroths rekommendationer har inte gett utrymme för finlandssvenskar att fritt utveckla sitt språk och därmed är skillnaderna mellan finlandssvenskan och sverigesvenskan inte fullt lika stora som de kunde ha blivit. (ibid.)

Finlandssvenskan idag är allt mer påverkad av finskan och sverigesvenskan. Något som är mer vanligt idag är så kallade osvenska konstruktioner, dvs. översättningslån som kommit direkt från finskan trots att det i de flesta fall finns en fullgod svensk konstruktion. De kontinuerliga influenserna från både sverigesvenskan och finskan gör också att finlandssvenskarna har problem med att bibehålla det finlandssvenska språkmönstret. Orsaken till att finlandssvenskan idag inte har samma form som tidigare är främst att kommunikationen och kommunikationsredskapen har ökat markant, information och med information även språk sprids mycket snabbt och snappas upp av deltagare i kommunikationen. (Reuter 2014: 31)

Trots att finlandssvenskan har lite bekymmer är den ingalunda på väg att dö ut. Språkvården har intensifierats och detta har resulterat i en svenska med hög standard i bland annat media och lagar både när det gäller finlandssvenska och sverigesvenska. Internet erbjuder också ett antal moderna ordböcker och övrig språkvård och med hjälp av dessa är det enkelt att ta reda på vilket språkbruk som är normerat och vilket språkbruk som eventuellt är föråldrat eller inte att rekommendera. (Reuter 2014: 31–32)

2.2.2 Tyska

Liksom svenskan hör tyskan till germanska språk bland de indoeuropeiska språken (Stedje 2007: 47–48). De germanska språken började utvecklas ungefär 2000 år före vår tideräknings början då indoeuropeerna intog landområdena väster om Östersjön och bredde ut sig mot norr och söder, vilket också gjorde att språken utvecklades mot olika riktning. De huvudsakliga aspekterna som skilde de germanska språken från övriga indoeuropeiska språk var bland annat ljudskridningen, systematisering av avljud hos starka verb samt utvecklingen av svaga verb och svag adjektivböjning. De första stadierna i de germanska språkens utveckling benämns ofta urgermanska. (Stedje 2007: 53)

Den gotiska biskopen Wulfila översatte en evangeliebok på 300-talet och en avskrift av denna översättning kom att bli grunden för det första germanska skriftspråket, gotiska. Avskriften kallas Silverbibeln, Codex argenteus, och är skriven med silver och guld på purpurfärgat pergament, därav namnet Silverbibeln. Skriftecknen i Silverbibeln har drag av latin och runor. Gotiskan är numera ett utdött språk. (Stedje 2007: 67; Hakkarainen 2009: 63–64)

Under 700- och 800-talen börjar tecken på enskilda språk bland de germanska visa sig. En tydlig skillnad som ännu idag syns mellan tyskan och de övriga germanska språken är affrikatorna *pf* och *ts*, exempelvis *Pfeffer* och *Zinn*. Affrikata användes redan i den första skrivna tyskan. Affrikatorna har uppstått via uttalsändringar i de germanska konsonanterna *p* och *t*. Uttalsändringar av den här typen är sådana faktorer som skiljde den syddialekten och centraltyska dialekten (högtyska) från andra självständiga språk som exempelvis engelska och nordiska. (Stedje 2007: 75)

Efter att de enskilda indoeuropeiska språken börjat visa särdrag påbörjades den ”riktiga” utvecklingen av tyskan som ett eget språk. De traditionella benämningarna på tyskan genom tiden är gammal högtyska, medelhögtyska och nyhögtyska. Det är dock inte helt enkelt att dra tydliga gränser för när dessa olika tyska språk användes och vad som avgör vilken språkanvändning som räknas till vilken tyska är inte heller entydigt. De flesta av dagens forskare utgår från språksociologiska kriterier (exempelvis när första tyska universitetet bildades) och de tar även historiska (slutet på det trettioåriga kriget) och litteraturhistoriska faktorer (Luthers översättning av Bibeln) i beaktande. (Stedje 2007: 79–80)

Den gamla högtyskans era påbörjades kring år 750 och avslutades kring år 1050. Från den här tiden härstammar det äldsta skrivna tyska stoffet med kännetecknen ändvokaler och en i stor utsträckning syntetisk språkuppbbyggnad. Vid den här tiden räknas tyskan ännu inte som ett enhetligt språk utan som flera olika dialekter med rörliga gränser, exempelvis bayerska och thüringska. (Stedje 2007: 81)

Medelhögtyskans period (1050–1350) inträdde då Europa stod inför politiska, sociala och kulturella förändringar som också skulle komma att påverka språket. Skrifterna började allt oftare skrivas på de dialekter som talades av folken istället för att skrivas på latin. Eftersom kontakten till övriga länder blev tätare på grund av religion och handel uppstod ett utjämnande de olika språken emellan. Språken må ha influerats av varandra men medelhögtyskan blev det första gemensamma språket. (Stedje 2007: 105–106)

Innan nyhögtyskan tog vid följde efter medelhögtyskans period en epok med tidig nyhögtyska (1350–1650). Vid den här tiden påbörjas utvecklingen av ett tyskt standardspråk, skriftspråket gick från att ha varit olika i olika områden beroende på vilken dialekt som talades till ett gemensamt skriftspråk som utformades på basen av östmedeltyska. (Stedje 2007: 141)

Vid tiden för nyhögtyskan (1650–1900) fanns två varianter av det skrivna språket, latinet fanns kvar som ett resultat av reformationen och den östmedeltyska varianten var utbredd sedan den tidiga nyhögtyskan. Under den nyhögtyska perioden började arbetet med

normer för tyska språket på riktigt. Språksamhällen, grammatiker och lexikografer arbetade med att bilda regler för bland annat uttal och rättskrivning medan diktare och forskare bidrog till att det skrivna språket spreds. I slutet på 1800-talet var de flesta medvetna om att tyskan hade normer och ett enhetligt språk uppnåddes kring år 1900. (Stedje 2007: 172)

Idag har ungefär 130 miljoner människor världen över tyska som modersmål eller andraspråk. Ett flertal länder har tyska som ett officiellt språk och inom europeiska unionen är tyska det språk med flest modersmålstalare. Förutom Tyskland har också bland annat Schweiz och Österrike tyska som officiellt språk. (So tickt Deutschland 2018; Oesterreich.com 2018; MySwitzerland.com 2018)

3 ÖVERSÄTTNING

I det här kapitlet kommer översättning att först definieras (3.1) och sedan följer hur själva översättningsprocessen (3.2) går till. Sedan presenteras skönlitterär översättning (3.3) och vad som utmärker den till skillnad från annan typ av översättning. Till sist redogörs för översättning av kulturbundet språk (3.4).

3.1 Definition

Översättning som vi känner den idag som vetenskap fick sin början på 1950-talet. Det var J.C. Catford som lade grunden för den första inflytelserika översättningsteorin, där han utgick från själva språket eftersom han själv var lingvist. Sedan dess har översättningsteorierna blivit flera och flera synvinklar har tillkommit. Till exempel den sociolingvistiska aspekten, som innebär att läsaren av översättningen ska förstå texten lika bra som läsaren av källtexten gör. (Ingo 2007: 11–13)

Ingo (2007: 15) definierar översättning som följande:

Översättning är att på målspråket uttrycka det som uttryckts på källspråket på ett pragmatiskt, stilistiskt, semantiskt och strukturellt välfungerande och även med hänsyn till situationella faktorer så långt som möjligt likvärdigt sätt.

De fyra grundaspekterna pragmatik, stil, semantik och struktur som nämns i definitionen är sådana som står för grund för översättningen, medan de situationella faktorerna är den omgivande miljöns aspekter som också påverkar översättningen. Exempel på situationella faktorer är den kulturella kontexten och i vilket medium översättningen ska publiceras. (Ingo 2007: 15–17)

Grundaspekterna i översättning kan delas in i två grupper, innehållet och språkets form. Pragmatik och semantik utgör den innehållsliga biten och struktur och stil står för språkets form. Den pragmatiska synvinkeln innebär att översättaren överför språkanvändningen i en viss konkret situation till målspråket. Den semantiska delen innebär att översättaren

förstår innebörden i orden och uttrycken och överför deras korrekta betydelse till målspråket. Den grammatiska strukturen innebär att översättaren anpassar språket till målspråkets grammatiska regler. Översättaren bör också beakta den stilistiska aspekten, dvs. att på målspråket skriva så som infödda talare skulle göra i just den situationen. (Ingo 2007: 20–23) Översättaren utgår alltså från att både käll- och målspråket har nedskrivna normer och skrivregler. (Määttä 2004: 321)

I och med teknikens framfart och möjligheterna att snabbt kunna kommunicera med människor världen över, ställs det allt större krav på översättare då det gäller effektivitet. Traditionellt sett har översättare gjort ord för ord-översättningar, medan de idag allt mer övergår till att fokusera på att överföra kärnan i innehållet. (Bassnett 2014: 126–127)

3.2 Översättningsprocessen

Själva översättningsprocessen utgår från de fyra grundaspekterna. För att överhuvudtaget kunna börja översätta krävs det att översättaren förstår och analyserar källtexten grundligt för att kunna överföra samma budskap till målspråket. Enligt Ingo (1991: 93–94) finns det fem steg i analyseringsprocessen, nedan redogörs för dessa.

Förberedande textanalys

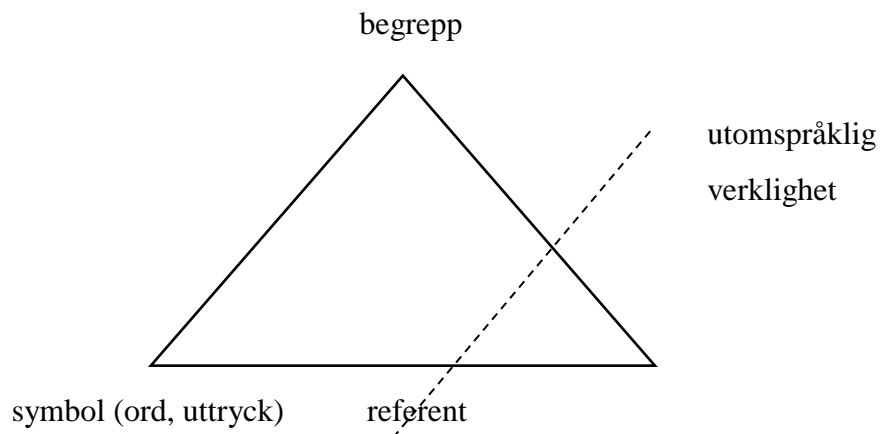
Det första delmomentet i analysskedet är förberedande textanalys, vilket innebär att man bekantar sig med källtexten genom en grundlig genomläsning. För att kunna få känsla för texten räcker det inte med att läsa genom den enbart en gång, utan först efter att ha läst genom den upprepade gånger kan man få en känsla och förståelse för den. (Ingo 1991: 94) Vid genomläsningen börjar man undermedvetet bearbeta och förbereda sig på själva översättningen och det har visat sig vara ett mycket effektivt sätt att börja översättningsprocessen (ibid.).

Grammatikalisk analys

Nästa steg i processen är att analysera texten grammatiskt. Översättaren identifierar och klargör de olika konstituenten (satsdelar) som finns i källtexten och utreder hur de förhåller sig till varandra. Grunden till en välgjord översättning ligger i att översättaren analyserar de allra minsta beståndsdelarna och förstår varje innebörd. (Ingo 1991: 95)

Semantisk analys

Det tredje steget i analyskedet är den semantiska analysen. Som tidigare nämndes innebär semantik de betydelsebärande elementen. Det här steget är kritiskt för översättaren, för efter att hen identifierat de betydelsebärande elementen kan själva översättningen och sökandet efter översättningsmotsvarigheter börja. Vid den semantiska analysen kan översättaren utgå från Ogdens och Richards semantiska triangel (se figur 1). (Ingo 1991: 121–122)

Figur 1. Den semantiska triangeln (Ingo 1991: 122)

Som den semantiska triangeln (se figur 1) illustrerar, symboliserar själva ordet eller uttrycket det begrepp som man tänker på när man hör det. Till det här ordet eller uttrycket har man en referent, som är en fysisk representant för det. (Ingo 1991: 122)

Stilanalys

Det fjärde och nästsista steget i översättningsprocessen är stilanalysen. Vid det här skedet belönas det arbete man utfört tidigare i analysen, eftersom den stilistiska aspekten ingår både i den förberedande, grammatikaliska, semantiska och pragmatiska analysen. Stilanalys innebär att översättaren ska överföra den stil och språkform som finns i källtexten till översättningen. (Ingo 1991: 152)

Tidigare användes parametrarna hög, normal och låg då man talade om stilnivåer, men under den senare halvan av 1900-talet har övergick man så småningom till att tala om skönlitterär stil och sakstil. Den skönlitterära stilen vill uppnå specifika effekter och varje skönlitterär författare och översättare har sin egen personliga prägel som syns i stilformen. Då sakstil används är målet att nå läsaren på ett enkelt och effektivt sätt och skribentens egna personliga stil syns inte i texten. (Ingo 2007: 76–77)

Pragmatisk analys

Det femte och sista steget i analyskedet är den pragmatiska analysen. Här ska översättaren fundera på syftet med översättningen och hur dess mottagargrupp skiljer sig från originaltextens. Om det exempelvis finns kulturbundna uttryck i källtexten bör översättaren hitta liknande uttryck för översättningen. Den här typen av förändringar är ganska vanliga, men i förvaltningstexter där språket är upprepande är det inte lika vanligt med sådana ord och uttryck som måste anpassas till mottagargruppen. (Ingo 1991: 158–159)

Bassnett (2011: 46) säger att med översättningen försvinner en läsarkrets och ersätts av en annan. Den nya läsarkretsen, mottagargruppen, läser översättningen en annan tid och i en annan kontext än läsarna av källtexten (ibid.). Denna tankegång utgår dock från att människor är enspråkiga, när verkligheten oftast är en annan. Johansson och Pyykkö (2005: 10) lyfter fram att det i 20 av världens drygt 200 stater talas mer än 70 % av världens språk, i siffror ca 4200 språk då utgångspunkten är att det i världen finns 6000 språk. Det är också vanligt att talare av närbesläktade språk förstår varandra, exempelvis

svensk- och norsktalande. Svenskan och norskan liknar varandra men de är ändå två olika språk. (Johansson & Pyykkö 2005: 10)

3.3 Skönlitterär översättning

En skönlitterär översättare har mera rum för språklig kreativitet än en facköversättare, eftersom språket är mera ledigt och ofta kulturbundet. Det kulturbundna språket är en aspekt som kan avskräcka översättare från att översätta litteratur. Man måste hitta översättningsmotsvarigheter som är idiomatiska för målspråket men ändå överföra budskapet från källspråket. Lokala namn, slang och popkulturella referenser är exempel på utmaningar som den skönlitterära översättaren stöter på. (Landers 2001: 4–5)

Då en översättare tar sig an en skönlitterär text påverkas översättningen av hur förhållandet mellan källkulturen och målkulturen är. Om målkulturen anser att källkulturen är högre i rang används vissa översättningsstrategier, exempelvis försöker översättaren imitera poetiska modeller. Ifall läget vore omvänt, dvs. källkulturen anser att målkulturen är i högre rang, görs översättningar sällan. (Leppihalme 2000: 92)

Språket i skönlitteratur kan innehålla rim, onomatopoetiska ord, ramsor och även sångtexter i viss mån. Då måste översättaren inte enbart förstå betydelsen, utan även hitta passande uttryck och rim som är idiomatiska för målspråket. (Ingo 1991: 38–39) Enligt Kohlmayer (2008) måste även abstrakta känslor och det mänskliga vetandet översättas rätt.

Det är enbart vid skönlitterär översättning som det går att upptäcka vilka nyanser det finns i käll- och målspråket. Översättaren kan experimentera med olika alternativ och på så sätt komma fram till en lösning som fungerar i en viss kontext, eftersom språket i skönlitteratur är mer mångfacetterat och innefattar även känslor och tankar. Vid fackspråklig översättning håller översättaren sig till normerna och vill inte avvika för mycket från originalet. (Kohlmayer 2008: 50–51)

Det är dock viktigt att översättaren inte tar sig alltför stor frihet och håller så likadan språklig stil som möjligt som författaren till källtexten. I det här avseendet är skrivprocessen vid översättningen avancerad, eftersom översättaren måste finna en balans mellan sin egen stil och författarens. Den skönlitterära översättarens fördel jämfört med källtextens författare är att hen kan koncentrera sig på själva språket. Innehållet, dvs. handling och karaktärer, får översättaren gratis av författaren. (Rose 2013: 14). Fischer (2013: 57) lyfter fram att översättning av skönlitteratur och poesi handlar om översättarens tolkning av källtexten, vilket innebär att den som läser en skönlitterär översättning gör sin tolkning i andra hand och formar inte sin tolkning direkt på ursprungstexten.

En litteraturöversättare kan stöta på flera olika problem som kan lösas på olika sätt, hen kan då tillämpa olika strategier för att göra översättningen så läsarvänlig som möjligt. Leppihalme (2007: 366–368) lyfter fram olika strategier som en översättare kan använda sig av vid översättning av litteratur. Följande strategier är lämpliga för skönlitterär översättning eftersom språket i skönlitteratur är mer nyanserat än i facklitteratur, bland annat i förekomsten av tankar, känslor och kulturbundna element. För det första kan översättaren välja en global översättningsstrategi, vilket innebär att hen utgår från en och samma grundprincip vid varje översättningsproblem. För en diktöversättare kan valet av global översättningsstrategi stå mellan en fri översättning eller en översättning som i mångt och mycket är likadan som originalet. Sedan följer olika lokala översättningsstrategier, dvs. lösningar som tillämpas på enskilda översättningsproblem, exempelvis om språket i dialoger ska skrivas enligt standardspråket eller om det ska få dialektala drag. (Leppihalme 2007: 366–367)

Leppihalme (2007: 368) nämner fyra särdeles vanliga lokala översättningsstrategier: bevara (*säilytä*), ändra (*muuta*), lägg till (*lisää*) och ta bort (*poista*). Den första strategin, bevaring, innebär att ordet inte översätts alls, och används ofta vid översättning av namn. Den andra strategin, ändring, är det som de flesta tänker på när de hör ordet ”översättning”, dvs. översättaren hittar en översättningsmotsvarighet i målspråket, till exempel *sannfinländare* och *die Wahren Finnen* i undersökningsmaterialet. Den tredje strategin, tillägg, kan tillämpas då översättaren anser att uttrycket kräver en extra

förklaring för att läsaren av översättningen ska förstå vad som menas, exempelvis *snus* och *Snustabak* i undersökningsmaterialet. Ifall det är omöjligt att hitta en översättningsmotsvarighet eller förklara fenomenet kan översättaren använda sig av den fjärde strategin, utelämning. Utelämning kan tillämpas exempelvis då ordet kan orsaka kommunikationsproblem mellan käll- och målkulturen. I undersökningsmaterialet har bland annat en del av gatunamnet *Östra Långgatan* lämnats bort och översatts till *Långgatan* i kontexten att personerna beställde mat från en restaurang på just den gatan. Översättaren kunde ha valt att explicera med tyska översättningen av östra, men då hade han gått emot sin princip att använda sig av direkt överföring vid ort- och gatunamn. Trots utelämningen går läsaren av översättningen inte miste om kärnan i meningen, dvs. att de beställde mat. Översättaren kan också välja att kombinera olika strategier, exempelvis lägga till en förklaring (explicering eller tillägg) till ett ord som bevarats. (Leppihalme 2007: 368) I undersökningsmaterialet har strategin en extra förklaring använts i form av explicering till exempel i översättning av tidningsnamnet *Me Naiset* med *die Frauenmagazin Me Naiset*. Explicering och tillägg definieras ytterligare i avsnitt 3.4 med övriga översättningsstrategier för kulturbundna element.

3.4 Översättning av kulturbundna element

En översättare ska inte enbart vara två- eller flerspråkig, hen ska också vara multikulturell i det avseende att hen bör känna till både käll- och målkulturen. Kulturkännedom är särskilt viktigt för översättare av skönlitteratur, eftersom kulturbundet språk är vanligt där. (Pedersen 2011: 40–44) En översättare ska fungera som länk mellan avsändare och mottagare då dessa två inte verkar på samma språk och ifall översättningen anses onödig, bryts också kontakten mellan avsändare och mottagare. (Nadiani 2011: 32)

För fenomenet kulturbundet språk finns flertalet benämningar. Leppihalmes (2001: 139) benämning är *realia*, vilket är latin för ”*real things*” och avser den verkliga omgivningen kring texten. Shlesinger och Almog (2011: 152) talar om kulturspecifika ting (*culture-specific items*) för samma fenomen. Vetenskapstermbanken i Finland (2018a) ger kulturbundna element som synonym till *realia*. Nedergaard-Larsen (1993: 207, 209) talar

också om kulturbundna element men hon skriver också om kulturbundna problem (*culture-bound problems*). Gemensamt för alla dessa begrepp är att de syftar till omgivningen kring texten och diverse normer som hör till den. Leppihalme (2001: 139) påpekar att kulturbundna element är närvarande i språket men ett gemensamt språk betyder inte automatiskt att dess talare förstår varandras kulturbundna element ifall talarna inte vuxit upp i samma samhälle.

I avsnitt 3.3 redogjordes för Leppihalmes översättningsstrategier för litteraturöversättare. Leppihalme (2001: 140–145) har vidareutvecklat sina översättningsstrategier för översättning av kulturbundna element och delat in dem i sju kategorier: direkt överföring (*direct transfer*), översättningslån (*calque*), kulturanpassning (*culture adaptation*), hyperonym (*superordinate term*), explicering (*explicitation*), tillägg (*addition*) och utelämnning (*omission*).

Direkt överföring innebär att ordet som sådant överförs till måltexten (Leppihalme 2001: 141) Den främsta orsaken till att en översättare väljer direkt överföring är att fenomen som är bekanta för källkulturen helt saknar motsvarighet i målkulturen. Leppihalme (2001: 141) påminner om att frekvent användning av direkt överföring utan användning av till exempel explicering eller tillägg (en extra förklaring) kan försvåra läsandet för den som läser översättningen. (Leppihalme 2007: 368)

Översättningslån är en vanlig förändring i källordet och innebär att översättaren översätter direkt från källspråket till målspråket. För läsaren av översättningen kan dessa översättningslån först se främmande ut, men så småningom kan de etableras även i målspråket. Ofta kommer dessa översättningslån från engelskan, till exempel *tree hugger* och dess svenska översättning *trädkramare*. (Leppihalme 2007: 368–369; Östberg 2010)

Kulturanpassning är också ett exempel på en översättning där källordet förändrats. Då översättaren använder kulturanpassning överför hen det budskap som associeras med det kulturbundna ordet i källkulturen till ett motsvarande kulturellt fenomen i målkulturen. (Leppihalme 2001: 142) I undersökningsmaterialet förekommer kulturanpassning som översättningsstrategi, exempelvis då *länkkorv* (falukorv) blivit översatt till *Bratwurst*.

Hyperonym, överbegrepp, innebär också en förändring i källordet. Exempelvis om det i källtexten står *snöslask* och det i området för målkulturen snöar mycket sällan, kan översättaren välja att enbart skriva snö. På motsvarande sätt kan en förändring ske så att översättaren använder ett underbegrepp. En situation där översättaren kan välja att använda sig av underbegrepp är ifall källordet är mycket abstrakt och översättaren vill göra det mer konkret för att maximera läsarens förståelse. (Leppihalme 2007: 369)

Explicering och *tillägg* hör till den översättningsstrategi då översättaren lägger till information. Explicering innebär att översättaren förklarar ordet mer än vad det görs i källtexten, i syftet att minimera kulturkrockar och göra innehållet mer förståeligt för läsaren av översättningen. (Leppihalme 2001: 143) Vid tillägg skriver översättaren en förklaring till kulturbundenheten exempelvis som fotnot. Denna strategi kan användas som komplement till direkt överföring, trots att tillägg i likhet med explicering ska användas med måtta. (Leppihalme 2001: 144)

Utelämnning innebär att översättaren inte alls översätter ordet och lämnar bort det i översättningen. Det här är en strategi som kan tillämpas bland annat ifall käll- och målkulturen rent symboliskt är så långt från varandra, att läsaren av översättningen inte alls känner till källkulturen och dess fenomen. I sådana fall kan översättaren fokusera mera på helheten och inte beakta alla detaljer i lika stor utsträckning som ifall läsaren vore bekant med källkulturen. (Leppihalme 2007: 372)

4 ÖVERSÄTTNING AV KULTURBUNDNA ELEMENT I UNDERSÖKNINGS- MATERIALET

I det här kapitlet analyseras vilka av Leppihalmes översättningsstrategier som använts inom de olika kategorierna av kulturbundna element. Analysen följer Nedergaard-Larsens kategorisering: geografi (4.1), historia (4.2), samhället (4.3) och kultur (4.4). I avsnitt 4.5 ges en översikt av resultaten.

4.1 Geografi

Nedergaard-Larsens (1993: 211) första huvudkategori, geografi, är vidare indelat i två underkategorier: geografi, meteorologi och biologi (berg, vattendrag, klimat osv.) samt kulturell geografi (områden, städer, gator osv.). I materialet förekommer båda dessa underkategorier. Översättaren Thorsten Alms skriver en anmärkning före första kapitlet där han förklarar för de tyskspråkiga läsarna att Finland är ett tvåspråkigt land och då romanen är skriven på svenska och därmed utspelas i en svenskspråkig miljö är också alla ort- och gatunamn översatta med strategin direkt överföring (Korkea-aho 2017: 6). Materialet visar dock att direkt överföring också har använts för andra översättningar inom kategorin geografi, inte bara för ort- och gatunamn samt att även andra översättningsstrategier använts för översättning av ort –och gatunamn.

Geografi, meteorologi och biologi

I kategorin geografi, meteorologi och biologi ingår till exempel vattendrag, Orts- och gatunamn. Dessa har översatts delvist med direkt överföring, delvist med utelämnning (se exempel 1). Även hyperonym (exempel 2) har använts.

- (1) ... medan han läste manuskriptet vars gåtfulla kraft sedan skulle få honom att dränka sig i det iskalla vattnet i *Aura å*.
... während er das Manuskript las, dessen rätselhafte kraft ihn später dazu bewegen sollte, sich im eiskalten Wasser *des Aura* zu ertränken.

Egennamnet *Aura* har överförts direkt, men *å*-delen har lämnats bort i översättningen. Den tyskspråkiga läsaren kan dock dra slutsatsen att *Aura* är en *å* på basen av två ord: *Wasser* (vatten) och *des*. Ordet *Aura* i tyskan har bestämda artikeln *die* och betyder aura, och ifall det svenska ordet vore aura, skulle det stå *der Aura* (eftersom det rör sig om genitiv) i översättningen. *Å* är dock *der Fluss* på tyska och genitiv av *der* blir *des*. Kombinationen *Wasser* och *des Aura* gör att det alltså går att dra slutsatsen att det rör sig om ett vattendrag.

- (2) En man hade följt efter Helena då hon gått hem längs *Nummistranden* en decembernatt förra året...
Ein Mann hatte Helena verfolgt, als sie im Dezember des vergangenen Jahres *am Fluss* entlang nach Hause gegangen war...

I exempel 2 har *Nummistranden* översatts med en typ av hyperonym, *am Fluss* (vid ån). Kärnan i den här och den efterföljande meningen är att Helena sedan blivit överfallen av mannen på vägen hem, därmed spelar det inte så stor roll för den tyskspråkiga läsaren som aldrig varit i Åbo specifikt var längs med ån hon gått, läsaren uppfattar ändå kärnan.

Kulturell geografi

Vad gäller kulturell geografi, dvs. områden, städer, gatunamn och dylikt följer inte översättaren enbart linjen direkt överföring, trots att han påpekade det i förordet (Korkeaho 2017: 6). I den här kategorin förekommer förutom direkt överföring (exempel 3, 4 och 5) även översättningslån (exempel 6) översättningslån i kombination med explicering (exempel 7), hyperonym (exempel 8) och utelämning (exempel 9).

- (3) Barnen privatskolades i *Åbo*...
Die Kinder besuchten Privatschulen in *Åbo*...
- (4) Hennes föräldrar och bröder drev ett jordbruk i *Österbotten*.
Ihre Eltern führten zusammen mit ihren Brüdern einen landwirtschaftlichen Betrieb in *Österbotten*.
- (5) Det var sällan han var för sig själv i huset på *Fänriksgatan*...
Es kam selten vor, dass er allein in dem Haus an der *Fänriksgatan* war...

De ovanstående exemplen (3, 4 och 5) visar hur översättaren använt sig av direkt överföring vid ortnamn, region och gatunamn. Enligt Leppihalme (2001: 141) är det befogat att använda direkt överföring vid översättning av just namn på geografiska platser ifall platsen inte har en vedertagen motsvarighet i målspråket, som exempelvis den italienska staden Firenze som i svenskan heter Florens. I tyskan är kutymen att använda de finskspråkiga ortsnamnen, men som översättaren kommenterade före romanen är bevarandet av de svenska ortsnamnen den globala översättningsstrategin.

- (6) ... de hade skiljts åt vid trapporna upp till *Universitetsbacken*.
... sie hatten sich an den Treppen zum *Universitätshügel* voneinander verabschiedet.

Exempel 6 tar upp Universitetsbacken, som är det område i Åbo där Åbo universitet och Åbo Akademi har sina utrymmen (Åbo stad 2018). I romanen har översättaren valt att använda sig av översättningslån (universitet = Universität, backe = Hügel) och detta är i enighet med Leppihalmes (2001: 141) tanke om att översättningslån är användbart då ett i källspråket vanligt fenomen (här Universitetsbacken) ska överföras till ett målspråk där fenomenet inte är bekant, men med hjälp av översättningslånet får läsaren en bra bild av vad det rör sig om. Trots att det i likhet med exempel 3–5 rör sig om ett namn på en geografisk plats, ger Universitetsbacken mer information om hurdan stället det rör sig om, dvs. en plats där flera universitet har sina säten. Därför får läsaren av översättningen med sig mer information än om översättaren hade valt direkt överföring. I exempel 6 tillämpas alltså en lokal översättningsstrategi som frångår den globala översättningsstrategi som översättaren valt för mer specifika ortsnamn.

- (7) Högsäsong för destruktiva bestyr i högriskområdet som ironiskt nog hette *Egentliga Finland*.
Hochsaison für destruktives Verhalten im Hochrisikogebiet, *einer Provinz*, die ironischerweise *das Eigentliche Finnland* genannt würde.

I exempel 7 har översättaren använt både översättningslån och explicering. Med att lägga till *einer Provinz* klargör översättaren att Egentliga Finland är en provins, ett landskap.

- (8) Samma morgon hade Calle gjort bort sig fullständigt på Vasa Nations sillfrukost i *Tölö*.

Am selben Morgen hatte sich Calle in *Helsingfors* beim Heringsfrühstück der Studentenverbindung Vasa bis auf die Knochen blamiert.

Tölö är ett område i Helsingfors (Uppslagsverket Finland 2018a). Översättaren har i exempel 8 valt att delvis gå emot sin globala översättningsstrategi direkt överföring och valt att översätta med hyperonymen *Helsingfors*. I kontexten var inte själva platsen för sillfrukosten viktig, men översättaren kunde ha använt sig av explicering och skrivit ”*im Stadtteil Tölö in Helsingfors*” (i stadsdelen Tölö i Helsingfors). Då hade det kulturella elementet förts vidare mer detaljerat.

- (9) Det hade tagit hela dagen och de hade båda varit så slut när alla lådor och möbler varit inburna i den nya lägenheten på *Brunnsgatan* att de somnat på hennes madrass med kläderna på.
Der Umzug hatte den ganzen Tag gedauert, und als sie alle Kisten und Möbel hineingetragen hatten, waren sie beide so erschöpft gewesen, dass sie in ihren Kleidern auf ihrer Matratze eingeschlafen waren.

I exempel 9 har namnet på den gata där den nya lägenheten ligger fallit bort i översättningen, läsaren av översättningen får alltså inte reda på exakt vart flytten går. Eftersom översättaren i början av boken skrev att han kommer använda sig av direkt överföring vid ort- och gatunamn, kunde han ha använt den strategin även på det här stället i texten (Korkea-aho 2017: 6). En annan motivering för att använda direkt överföring i exempel 9 är att en liknande mening översatts tidigare (exempel 5) enligt den principen.

4.2 Historia

Nedergaard-Larsens (1993: 211) andra huvudkategori historia delas vidare in i historiska byggnader, historiska händelser och historiska personer. I materialet förekommer historiska händelser och historiska personer.

Historiska händelser

Historiska händelser har översatts med hyperonym (exempel 10) och översättningslån (exempel 11).

- (10) Han var sexton år då *inbördeskriget* bröt ut.
Er war sechzehn, als *der Bürgerkrieg* ausbrach.

Inbördeskriget i exempel 10 syftar på det inbördeskrig som ägde rum i Finland år 1918 (Fellman & Zilliacus-Korsström 2018). Översättaren har valt den direkta översättningsmotsvarigheten *der Bürgerkrieg* och alltså inte specificerat vilket inbördeskrig det är frågan om. Det blir dock indirekt klart att det är just det finska inbördeskriget då läsaren läser hela stycket, eftersom det där står att personen det gäller är född och uppvuxen i Åbo.

- (11) Den äldsta brodern Simeon gick med som frivillig i Skyddskåren och stred i *slaget om Tammerfors*.
Der älteste Bruder, Simeon, schloss sich als Freiwilliger den Weißen Garden an und nahm an der *Schlacht um Tammerfors* teil.

I exempel 11 har en annan historisk händelse blivit översatt med översättningslån. *Die Schlacht* är den tyska översättningsmotsvarigheten till *slag* och läsaren av översättningen får då reda på hurdan historisk händelse det rör sig om.

Historiska personer

Leppihalme (2001: 141) rekommenderar att direkt överföring används vid översättning av personnamn på samma sätt som till exempel ortnamn. Den här strategin har också översättaren till Onda boken anammat (exempel 12 och 13).

- (12) Mickel suckade, sneglade på Renée Kraft och *Aleksis Kivis* sänkta huvud i bakgrunden.
Mickel seufzte, schielte zu Renée Kraft und *Aleksis Kivis* gesenktem Kopf im Hintergrund hinüber.

- (13) Det finns syrenbuskar där, och en bit till höger en smutsig staty, jag tror visst det är *Aurora Karamzin*.
 Dort wachsen Fliederbüsche, und ein bisschen weiter rechts steht eine schmutzige Statue, ich bin mir sicher, dass es *Aurora Karamzin* ist.

Aleksis Kivi är Finlands nationalförfattare och han anses vara fadern till den finska litteraturen (Nurmijärven kunnan kulttuuripalvelut 2018), därför placeras han i min analys i kategorin historiska personer istället för i kategorin kultur med de övriga författarna. Aurora Karamzin var i grunden en kejserlig hovdam som genom sitt samhällseliga engagemang utvecklade socialhjälp och utbildningen av unga kvinnor på ett på den tiden (1800-talet) banbrytande sätt. Hon var också initiativtagaren till att Helsingfors diakonissanstalt grundades och hon bidrog även ekonomiskt till anstaltens uppförande. (Lehto 2014)

Översättaren har alltså använt sig av direkt överföring av personnamnen, men eftersom historiska personer inte alltid är självklara i alla länder kunde det vara befogat med en kort explicering så att läsaren av översättningen får en aning om varför personen är viktig. Exempelvis kunde översättaren ha lagt till den tyska motsvarigheten för nationalförfattare (Aleksis Kivi, *der Nationalautor Finnlands*).

4.3 Samhälle

Till den tredje huvudkategorin samhälle hör följande underkategorier: ekonomi, samhällseliga/sociala organisationer (till exempel sjukhus och polis), politik, sociala förhållanden och det vardagliga livet (Nedergaard-Larsen 1993: 211).

Ekonomi

I underkategorin ekonomi har direkt överföring (exempel 14), explicering (exempel 15) översättningslån i kombination med explicering (exempel 16), kulturanpassning (exempel 17) samt hyperonym i kombination med explicering (exempel 18) använts.

- (14) Med sina trettiofem euro gick han sedan till *Puhakka* och köpte...
Mit den fünfunddreißig Euro ging er anschließend zum *Puhakka* und kaufte...

Puhakka är en K-Market-affär på Tavastgatan i Åbo (Kesko 2018). För läsaren av översättningen blir det dock klart att det rör sig om en affär då personen i meningen gick till Puhakka och köpte något. Eftersom Puhakka är en väldigt lokal affär är det dock inte heller säkert att läsaren av originaltexten identifierar affären, om hen inte bor i området.

- (15) Mellan tio och tolv hade han mörk i sinnet gått runt i duggregnet mellan Kampen och *Stockmann*...
Zwischen zehn und zwölf war er mit finsteren Gedanken zwischen Kampen und dem *Kaufhaus Stockmann* im Nieselregen herumgelaufen...

I exempel 15 syns översättningsstrategin explicering, vilket innebär att översättaren lägger till ett kort tillägg, en extra förklaring inne i texten för att klargöra för läsaren vad det handlar om. I det här fallet har *Kaufhaus* (varuhus) blivit tillagt för att läsaren av översättningen ska bli medveten om att Stockmann är ett varuhus.

- (16) *Hansakvarteret* var ett myllrande getingbo av påpälsat folk som bar på gula plastkassar.
Das Einkaufszentrum Hansaquartier war ein wimmelndes Wespennest voller pelztragender Menschen mit gelben Plastiktüten.

Liksom i exempel 15 har översättaren i exempel 16 valt att lägga till en kort explicering för att klargöra vad Hansakvarteret är. Expliceringen utgörs av *das Einkaufszentrum* (köpcenter), men till skillnad från exempel 15 har översättaren i exempel 16 valt att även översätta köpcentrets namn, Hansakvarteret, till tyska. För att uppnå en kontinuitet i översättningen kunde översättaren ha valt att direkt överföra *Hansakvarteret* till översättningen, liksom i exempel 15 med varuhuset Stockmann.

- (17) Hon hade bett om hans *skattekort* trots att det antytts att han skulle få sina åttio euro kontant.
Sie hatte ihn um seine *Steuernummer* gebeten, obwohl ausgemacht war, dass er achtzig Euro in bar bekommen wurde.

En person som arbetar och får lön i Finland betalar skatt, och arbetsgivaren debiterar arbetstagarens skatter på löneinkomster enligt förskottsinnehållningsprocenten som står på arbetstagarens skattekort (Suomi.fi 2018). Tyskland har ett annat system, där får arbetstagaren ett 13-siffrigt skattenummer (*Steuernummer*) som arbetsgivaren behöver för att kunna betala ut lönen. Skattenumret fås av den lokala myndigheten på orten där arbetstagaren bor, och ifall hen flyttar till ett annat ställe får hen ett nytt skattenummer. (Steuererklaerung.de 2018).

Kulturanpassning är en översättningsstrategi som innebär att översättaren överför ordet till målspråket genom att använda målkulturens motsvarighet till fenomenet (Leppihalme 2001: 142). I exempel 17 gör kulturanpassningen att läsaren av översättningen förstår vad det handlar om. Ifall översättaren använt exempelvis översättningslån och läsaren av översättningen inte är insatt i hur beskattningssystemet fungerar i Finland, hade det kunnat orsaka oklarheter för hen.

- (18) ... så skulle jag rycka på axlarna och gå till *Alko* innan det stänger istället.
... ich würde mit den Schultern zucken und stattdessen *Schnaps kaufen* gehen, bevor *der Laden* schließt.

I exempel 18 syns översättningsstrategierna explicering (*Schnaps kaufen*) och hyperonym (*der Laden*). Expliceringen *Schnaps kaufen* betyder 'att köpa brännvin' och hyperonymen *der Laden* betyder butik.

Alko är den enda detaljhandeln i Finland som får sälja alkoholhaltiga drycker med en volymprocent på över 5,5. Själva Alko Ab är ett aktiebolag som ägs av finländska staten och lyder under social- och hälsovårdsministeriet och verksamheten regleras bland annat utgående från alkohollagen. (Alko 2016). Tyskland har å sin sida inget liknande statsägt och -styrt bolag som har hand om försäljningen av starkare alkohol, utan alkohol går att köpa i exempelvis vanliga matbutiker och små kiosker (Deutsche Welle 2018a). Översättningsstrategierna är därmed motiverade, eftersom alkoholförsäljningen ser en aning annorlunda ut i Finland och Tyskland. Däremot ger översättningen enbart alternativet att personen ska köpa brännvin, men Alko har även andra produkter än

brännvin i sitt sortiment (Alko 2018), läsaren av källtexten får alltså flera alternativ än enbart brännvin.

Samhälleliga/sociala organisationer

Till den här kategorin hör myndigheter och diverse organisationer som förekommer eller har förekommit i samhället (Nedergaard-Larsen 1993: 211). Översättaren har för dessa fenomen använt sig av översättningslån (exempel 19) och hyperonym i kombination med explicering (exempel 20).

- (19) Ett brev från *Folkpensionsanstalten* betydde sällan goda nyheter.
Ein Brief von der *Rentenversicherungsanstalt* bedeutete selten gute Neuigkeiten.

Folkpensionsanstalten (FPA) i exempel 19 är den inrättning i Finland som sköter om socialförsäkringsärenden. FPA har en egen förvaltning och ekonomi men inrättningens verksamhet styrs utgående från de beslut som tas i riksdagen. (Folkpensionsanstalten 2018) Den myndighet i Tyskland som delvist motsvarar FPA heter Deutsche Rentenversicherung, men de två myndigheterna betalar inte ut samma bidrag i båda länderna, FPA betalar exempelvis studiestöd i Finland men Deutsche Rentenversicherung gör det inte i Tyskland (Die Deutsche Rentenversicherung 2018: 2).

Folkpensionsanstalten och Deutsche Rentenversicherung är mycket liknande organisationer men de skiljer sig på några punkter, exempelvis i utbetalningen av studiestöd. I exempel 19 rör det sig om utbetalningen av studiestöd, liksom på alla andra ställen i romanen där FPA nämns, därför är det befogat att använda sig av översättningslån istället för att kulturanpassa fenomenet.

- (20) Den äldsta brodern Simeon gick med som frivillig i *Skyddskåren*...
Der älteste Bruder, Simeon, schloss sich als Freiwilliger den *Weissen Garden* an...

Exempel 20 innehåller Skyddskåren, som var en frivillig militär organisation vars uppgift var att försvara fäderneslandet och den lagliga samhällsordningen, Skyddskåren skulle

även främja nationens försvarsberedskap genom att ge medlemmarna militär utbildning. Under inbördeskriget år 1918 i Finland blev Skyddskåren en del av den så kallade vita sidan. (Kronvall 2013; Uppslagsverket Finland 2018b)

I exempel 20 har alltså hyperonym (*Weißer Garde*) använts som översättningsstrategi, då Skyddskåren var en del av de vita under det finländska inbördeskriget år 1918. Genom expliceringen *Garde* (militär trupp) får läsaren av översättningen veta att personen gått med i någon typ av militär organisation.

Politik

Till underkategorin politik räknar Nedergaard-Larsen (1993: 211) förutom politiker och politiska partier även statsförvaltningen. I den här kategorin har översättaren använt sig av översättningslån (exempel 21), explicering (exempel 22) och kulturanpassning (exempel 23).

- (21) Gubbarna talar bara börs och *sannfinländare* nuförtiden...
Die alten Knaben dort reden nur noch über die Börse und *die Wahren Finnen*.

I exempel 21 behandlas politikerna sannfinländarna. *Die Wahren Finnen* är ett översättningslån till *sannfinländare*. Då det är fråga om politik översätter tyska medier (jfr. Sievers 2011) ofta partinamnen till tyska så att de tyska läsarna ska få en bättre uppfattning om hur partierna i övriga länder förhåller sig till partierna i Tyskland.

- (22) Bokmärket, en dekal med *Pekka Haavistos* ansikte...
Das Lesezeichen, ein Aufkleber mit dem Gesicht des *Grünenpolitikers Pekka Haavisto*...

Expliceringen *Grünenpolitiker* i exempel 22 klargör för läsaren av den tyska översättningen att Pekka Haavisto är en politiker med gröna värderingar.

- (23) Pojkarna hade även tillfogat *kommunalrådet* Per-Erik Segernäs svåra skador...

Die jungen Männer hatten dem *Bürgermeister* Per-Erik Segernäs schwere Verletzungen...

I exempel 23 är det inte helt tydligt vilken strategi översättaren använt. Enligt Svenska litteratursällskapet i Finland (2018) förvaltningshistoriska ordbok är kommunalråd en titel som tidigare tilldelades en person som på något sätt utmärkt sig inom kommunen och/eller affärlivet. *Bürgermeister* (borgmästare) definieras av DUW (2015) som överhuvudet i en kommun. De två definitionerna går isär, men eftersom kommunalråd är ett föråldrat koncept i Finland och borgmästare finns i enighet med DUW:s definition (Sagener 2018) är en möjlig slutsats att översättningsstrategin i exempel 23 är kulturanpassning.

Sociala förhållanden

Med sociala förhållanden avses grupper och mindre kulturer inom samhället samt diverse levnadsförhållanden och problem i samhället (Nedergaard-Larsen 1993: 211). Inom den här kategorin har översättaren använt sig av direkt överföring (exempel 24), översättningslån (exempel 25), och utelämnning (exempel 26).

- (24) Det var *österbottningen* som predikat motion i aulan vid Arken.
Es war der *Österbottning*, der in der Aula im Arken über Spaziergänge gepredigt hatte.

I exempel 24 behandlas den grupp invånare i Finland som bor i Österbotten. Den enda skillnaden är att *Österbottning* skrivs med versal i början i den tyska översättningen, vilket är i enighet med att alla tyska substantiv ska inledas med versal. I det här fallet går det att dra paralleller till avsnitt 4.1 om översättning av geografiska områden. Översättaren påpekade i början av romanen att alla ort- och gatunamn kommer att översättas med direkt överföring (Korkea-aho 2017: 6), och då en österbottning är en person som är hemma från ett geografiskt område är det befogat att också använda sig av direkt överföring.

- (25) Satans *finlandssvenskar*, bräkte han.
Verdamnte *Finnlandschweden*, blökte er.

I exempel 25 syns ett liknande översättningsproblem som i exempel 24, dvs. en person som kommer från ett geografiskt område. Här har dock översättaren valt en annan strategi, översättningslån (*Finnlandsschweden*). En möjlig orsak till att översättaren valt översättningslån istället för direkt överföring som i exempel 24 är att finlandssvenskar är bekanta för den tyskspråkiga läsarkretsen då *Finnlandsschweden* även används i tysk media (Diedrichsen 2015; Högnabba 2008).

- (26) Ett muntert *finlandssvenskt* pensionärsstim...
Ein munterer, *finnischer* Rentnerschwarm...

I exempel 26 har en del av innehållet fallit bort i översättningen, utelämnningen utgörs av att ledet *-svenskt* fallit bort från *finlandssvenskt* (*finnischer*: finskt). Det här medför att en liten nyans av meningen lämnas bort för läsaren av översättningen, men förståelsen påverkas inte direkt. DUW (2015) lyfter också fram *der Finnländer*, som definieras som en finne med svenska som modersmål.

Det vardagliga livet

Den här underkategorin innefattar bland annat boende, transport, livsmedel och familjeförhållanden (Nedergaard-Larsen 1993: 211). Inom den här kategorin förekommer följande översättningsstrategier: direkt överföring (exempel 27), översättningslån (exempel 28), kulturanpassning (exempel 29, 30 och 31), hyperonym (exempel 32), och explicering (exempel 33).

- (27) *Köttbullarna* kved och knastrade i pannan och små stråk av bränt nådde Calles näsborrar.
Die Köttbullar zischten und brutzelten in der Pfanne, und ein leichter Brandgeruch erreichte Calles Nasenlöcher.

Exempel 27 tar upp livsmedlet köttbullar, som är en maträtt som länge ansågs ha sitt ursprung i Sverige, och ordet köttbullar är något som starkt förknippas med Sverige. Senare har det kommit fram att receptet till det som skulle bli de svenska köttbullarna egentligen är av turkiskt ursprung och den svenske kungen Karl XII tog med sig receptet efter en vistelse i Turkiet på 1700-talet. (Berghäll, 2018) I Tyskland har dock köttbullar

på grund av sitt starka band till Sverige fått heta köttbullar, och tyska medier skriver just *Köttbullar* i sina texter om maträtten (se Süddeutsche Zeitung 2018; Spiegel Online 2018). Vissa medier väljer även att i början förtydliga att det rör sig om *Fleischbällchen* (köttbullar), men går sedan över till att använda *Köttbullar* (se t.ex. Spiegel Online 2018). I exempel 27 verkar alltså det direkt överförda ordet *köttbullar* vara en vedertagen översätningsmotsvarighet i tyskan.

- (28) Som om han hade begått ett brott, som om han knuffat ut Elsa Sinnemäki framför *trettioåran* med sina bara händer eller något...
 Als hätte er ein Verbrechen begangen, als hätte er Elsa Sinnemäki mit eigenen Händen vor die *Zweiunddreißig* gestoßen, oder so etwas.

Trettioåran syftar i exempel 28 på lokaltrafiksbussen med nummer 32 (Åbo regiontrafik 2018). För att veta detta måste alltså läsaren känna till att det inom Åbos lokaltrafik finns en buss med det numret, vilket inte nödvändigtvis är självklart för en som inte kommer från Åbo. Senare i texten talas det dock om 'busschauffören', därmed får läsaren det klart för sig att *trettioåran* är en buss.

- (29) ... eldslågorna fick hans armar att svartna och spricka som skinnet på en bit *länkkorv* i en lägereld...
 ... als die Flammen bereits seine Arme schwärzten und ihre Haut aufplatzte, als wärten sie *Bratwürste* über einem Lagerfeuer.

Länkkorv är en finlandism som i Sverige motsvaras av falukorven (af Hällström-Reijonen & Reuter 2008). Bratwurst är Tysklands motsvarighet till den här typen av korv, själva ordet finns på svenska och förknippas med Tyskland (Snellman 2018). Kulturanpassningen i exempel 29 består alltså av *Bratwürste*, översättningsstrategin är befogad eftersom länkkorv för det första är begränsat till Svenskfinland och den korv som påminner om länkkorven mest i Tyskland är bratwurst.

- (30) Brudgummens *morbror* vittnade om...
 Der *Onkel* des Bräutigams sagte später aus...

I exempel 30 tas släktskap upp. Svenskans *morbror* och *farbror* gör det klart för läsaren eller åhöraren vilken sida av släktet det är fråga om. Tyskans *der Onkel* kan enligt DUW

(2015) däremot betyda både morbror och farbror. Läsaren av översättningen blir alltså inte medveten om att det är just brodern till brudgummens mor det är fråga om i exempel 30. Ett alternativ till denna kulturanpassning kunde ha varit *der Bruder der Mutter* (moderns bror), då skulle även läsaren av översättningen ha fått veta vilken sida av släktet mannen är. Eftersom morbrodern i denna kontext bara var en person i mängden gäster går dock inte läsaren av översättningen miste om någon vital information.

- (31) ... innan han tagit *metron* till Kabelfabriken...
 ... bevor er die *U-Bahn* zur Kabelfabrik...

Platsen där meningen utspelar sig i exempel 31 är Helsingfors och stadens tunnelbanesystem kallas för metro (Helsingfors stad 2017). I tyskan finns översättningsmotsvarigheten *Metro* till det svenska *metro*, men den allmänt använda benämningen för tunnelbanan är *U-Bahn* (Fraune 2017). Eftersom det vedertagna uttrycket för tunnelbana är *U-Bahn* är översättningsstrategin kulturanpassning motiverad i detta fall.

- (32) ... så skall jag bjuda på *Jaloviina* när vi ses igen.
 ... werde ich dich auf einen *Weinbrand* einladen, wenn wir uns das nächste Mal sehen.

I Alkos (2018b) sortiment räknas *Jaloviina* till övriga brännvin och gin och beskrivs bland annat ha en konjakston. *Weinbrand* översätts till konjak och är därmed en hyperonym till *Jaloviina*.

- (33) Riku spottade ut en portionspåse *snus* i sin hand...
 Riku spuckte einen Portionsbeutel *Snustabak* in seine Hand...

Snus är ett nikotinpreparat som är förbjudet att sälja i Tyskland, men det är dock lagligt att använda snus. I norra Europa är det Sverige som förser de övriga länderna med snus, eftersom landet är det enda i EU där det är lagligt att sälja snuset. Snus är också något som många förknippar starkt med Sverige, eftersom det började tillverkas där redan på 1800-talet. Snuset är dock inte helt vanligt i Tyskland. (Langrock, 2018) Liksom *köttbullar* i exempel 27 är ordet snus något som i och med dess starka ursprung har

bevarats i tyskan. Eftersom snus inte är lika vanligt förekommande i Tyskland som i Sverige är expliceringen *-tabak* i översättningen befogad. Genom den får läsaren av översättningen veta att det rör sig om någon typ av tobaksprodukt.

4.4 Kultur

Den fjärde huvudkategorin kultur har följande underkategorier: religion, utbildning, media och kultur (muséer, litteratur, musik, teater, sport) (Nedergard-Larsen 1993: 211).

Religion

Inom denna kategori har översättaren använt översättningsstrategierna direkt överföring (exempel 34), översättningslån (exempel 35), kulturanpassning (exempel 36), hyperonym (exempel 37) och explicering (exempel 38).

- (34) Jag är med i *Metsku*, det är metodistförsamlingen här i Åbo.
Ich bin Mitglied bei *Metsku*, das ist die Methodistengemeinde hier in Åbo.

I exempel 34 har direkt överföring använts då namnet på församlingen översatts. Eftersom en förklaring till namnet *Metsku* ingår även i källtexten får både de som läser källtexten och de som läser översättningen reda på vad *Metsku* är. Eftersom *Metsku* är en metodistförsamling som är verksam i Åbo (Åbo svenska metodistförsamling 2019) är det motiverat att inkludera den korta förklaringen *metodistförsamlingen* i originaltexten och *Methodistengemeinde* i översättningen, då det inte är säkert att alla vet vad *Metsku* är.

- (35) Mickel haltade framåtlutad genom akademikvarteren och gick över *domkyrkobron* just som klockan blev fyra.
Mickel humpelte vornübergebeugt durch das Akademieviertel und überquerte *die Dombrücke*, als es gerade vier schlug.

Exempel 35 illustrerar översättningslån ofta används då käll- och målkulturerna inte känner till varandra (Leppihalme 2001: 141–142), valet av översättningsstrategi är därför

befogat i detta fall. Översättningslån används också då det möjliggör en beskrivning av fenomenet (ibid), vilket är fallet i exempel 35 där översättaren beskriver för läsaren hurdan bro det rör sig om.

- (36) Hon hade sett honom uppträda i Faustkammaren på *Vappen*, hans värsta uppträdande någonsin...
 Sie hatte zugesehen, wie er zur *Walpurgisnacht* in der Faustkammer auftrat, der schlechteste Auftritt aller Zeiten...

I exempel 36 har alltså kulturanpassning använts som översättningsstrategi. *Vappen* som används i originaltexten är den finlandssvenska benämningen på Valborgsmässoafton (af Hällström-Reijonen & Reuter 2008). Enligt Nordiska museet (2018) är Valborgsmässoafton en katolsk högtid som kom till norra Europa från Tyskland under medeltiden, högtiden firas till minne av det tyska helgonet Walpurgis. Både i Sverige och Finland förknippas Valborgsmässoaftonen starkt med studentfester och brasor (Nordiska museet 2018; Finlands ambassad 2014). I Tyskland firas högtiden också med bland annat brasor, men den tyska Valborgsmässoaftonen är inte lika starkt förknippad med studentfester, istället ordnas olika danser och skådespel (inFranken 2018). Trots att firandet av Valborgsmässoafton har samma ursprung i norra Europa och i Tyskland, firas högtiden på lite olika sätt. Men då det också finns likheter kan det anses vara befogat att använda kulturanpassning som strategi i detta fall.

- (37) ... en förfrågan från litteraturvetarnas ämnesförening om han ville komma och uppträda på *lillajul*...
 ... eine Anfrage der Fachschaft Literaturwissenschaft, ob er vielleicht am *Samstag vor dem ersten Advent*... auftreten wolle.

Den finlandssvenska *lillajulen* i exempel 37 syftar på fredagen eller lördagen före första advent (af Hällström-Reijonen & Reuter 2008). Eftersom *lillajul* är ett finlandssvenskt fenomen är det berättigat att använda hyperonymen *Samstag vor dem ersten Advent* (lördagen före första advent). I Tyskland kommer dock helgonet Sankt Nikolaus den 6 december och ger mindre julklappar och godis åt barn (Russi 2019), detta vore i så fall den kulturanpassning som kunde ha tillämpats av översättaren.

- (38) ... men vid *lucia* blev det ett andra besök på akuten...
 ... aber beim *Luciafest* ließ sich der zweite Besuch der Notaufnahme...

Expliceringen i exempel 38 utgörs av *-fest* i *Luciafest*. Lucia firas i bland annat Finland, Norge och Sverige, men inte i Tyskland (Deutsche Welle 2018b). Genom expliceringen får läsaren av översättningen reda på att det rör sig om någon typ av firande, men översättningen ger ingen närmare beskrivning av vilken typ av firande det är frågan om. I originaltexten fungerar lucia som en tidsangivelse för att läsaren ska få veta när personen blev tvungen att besöka akuten, läsaren av översättningen går således inte miste om någon essentiell information om själva lucia. Ett alternativ hade varit explicering i form av ”*beim Luciafest in der Mitte Dezember*” (vid lucia i mitten av december), då hade läsaren av översättningen blivit mer medveten om tidpunkten för händelsen.

Utbildning

Utbildning utgör den största kategorin i materialet. Inom kategorin har följande översättningsstrategier använts: direkt överföring (exempel 39 och 40), översättningslån (exempel 41 och 42), kulturanpassning (exempel 43 och 44), hyperonym (exempel 45 och 46), explicering (exempel 47) och utelämning (exempel 48).

- (39) Under de trettio år som Mickel Backman levt och verkat vid *Åbo Akademi* hade det kapats stadigt i anslagen för litteraturvetenskapen.
 Während der dreissig Jahre, die Mickel Backman an der *Åbo Akademi* gelebt und gelehrt hatte, war der Etat für das Literaturwissenschaftliche Institut ständig gekürzt worden.
- (40) Han hade en extra bokhylla i sitt källarförråd som han säkert skulle få såld via anslagstavlan i *Arken*.
 Er hatte ein zweites Bücherregal in seinem Keller stehen, das er über das Schwarze Brett im *Arken* bestimmt zu Geld machen konnte.

I exemplen 39 och 40 har direkt överföring använts som strategi. Åbo Akademi är Finlands enda svenskspråkiga universitet och Arken är en av universitetets byggnader i Åbo (Åbo Akademi 2018a; Åbo Akademi 2018b). De direkt överförda orden är alltså

namn, vilket enligt Leppihalme (2001: 141) vanligen översätts med direkt överföring, vilket också är i enighet med översättarens globala översättningsstrategi.

- (41) ... efter det som hänt på *glöggrundan* för tio månader sedan.
... nach den Ereignissen bei der *Glühweinrunde* vor zehn Monaten...
- (42) *Akademibiblioteket* hade ett överflöd av allt man kunde önska sig...
Die Akademiebibliothek hatte alles, was man sich wünschen konnte...

Glöggrundan i exempel 41 är ett evenemang som årligen ordnas under senhösten i Åbo. Evenemanget går ut på att deltagarna går runt mellan barer och samlar stämplat för att få halarmärken och olika prestationshalarmärken, exempelvis glöggkandidat och glöggmagister. (Nyberg 2016: 5) Glöggrundan nämns ännu ett par gånger efter denna kontext och senare i romanen följer även en kort förklaring till vad evenemanget är, både i källtexten och i översättningen. Eftersom evenemanget är så pass stort kan man utgå från att de flesta finlandssvenska studerande i Finland och andra Åbabor känner till det, men för en tyskspråkig läsare från något av de tyskspråkiga länderna är det antagligen inte lika klart. Därför kunde översättaren ha valt att inkludera en kort explicering redan första gången evenemanget nämns, exempelvis genom att skriva *die Studentenveranstaltung Glühweinrunde* (studentevenemanget Glöggrundan).

Akademibiblioteket syftar på Åbo Akademiets bibliotek som har fyra servicepunkter vid Åbo Akademi i Åbo (Åbo Akademi 2018c). Eftersom ett av syftena med översättningslån är att ge läsaren av översättningen en beskrivning av det kulturbundna ordet, vilket sker i exempel 42.

- (43) Barbro i *barntädgården* sa alltid att jag hade så pigga öron, kanske det är vad du menar?
Barbro vom *Kindergarten* hat immer gesagt, dass ich so lebhaft Augen hätte, vielleicht meinen Sie das?
- (44) Jag kommer aldrig att få nåt stipendium eller nån utbytesplats, fast jag har fler studiepoäng än nån annan... och *femmor* rakt igenom.
Ich würde nie ein Stipendium oder ein Austauschprogramm bekommen, obwohl ich mehr Studienpunkte als jeder andere habe... und alles nur *Einsen*.

Barnträdgården i exempel 43 är en finlandssvensk benämning på daghem och trots att ordet kommer från tyskans *Kindergarten* (af Hällström-Reijonen & Reuter 2015) finns det små skillnader mellan dessa begrepp. Daghemssystemen mellan Finland och Tyskland skiljer sig bland annat i tidpunkten för i vilken ålder barnen går i daghem. I både Finland och Tyskland går barn i daghem före skolåldern, men i Finland börjar ett barn i första klass vid 7 års ålder och i Tyskland börjar barnet i första klass då hen är 6 år (Utbildningsstyrelsen 2018a; Bundesministerium für Bildung und Forschung 2018). Dessutom kallas det sista daghemsåret i Finland för förskola. Ordet *barnträdgård* är dock föråldrat i svenskan och i de senaste Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018 (Utbildningsstyrelsen 2018b) återfinns inte benämningen, utan daghem används istället. Eftersom daghemssystemen inte skiljer sig märkbart från varandra är det i exempel 43 befogat att använda sig av kulturanpassning, eftersom läsaren av översättningen då enkelt får reda på i vilken ålder personen i fråga var.

Exempel 44 behandlar betygsättning. Vid de finländska universiteten och yrkeshögskolorna används betygsskalan 1–5, där 1 är lägst och 5 är högst, eller 0–5, då 0 är underkänt. I Tyskland är skalan nästan densamma, 1–4, men 1 är det högsta betyget och 4 är det lägsta. (Vaasan yliopisto 2018; Helsingin yliopisto 2018; CAU 2016) I exempel 44 och 45 har alltså översättaren valt att använda sig att översätta så att ordet anpassas till målkulturen genom att ty sig till Tysklands utbildningssystem.

- (45) Eller att be nån på *Hanken* att skriva nånting alls.
Oder einen von der *Handelshochschule* bitten, überhaupt etwas zu schreiben.
- (46) ... när han försökte skriva skämt till ett uppträdande på *merkantila klubben*...
... als er versuchte, Gags für einen Auftritt bei den *BWL-Studenten* zu schreiben...

I exempel 45 och 46 har översättningsstrategin hyperonym använts. *Hanken* är ett allmänt vedertaget smeknamn för Svenska Handelshögskolan, översättaren har således valt att använda sig av överbegreppet *Handelshochschule* (handelshögskola). Här går dock läsaren av översättningen miste om att det är just den svenskspråkiga handelshögskolan

det gäller, översättningen kan syfta både på den och den finskspråkiga handelshögskolan. För att betona att det är just den svenskspråkiga handelshögskolan kunde explicering ha tillämpats, genom att exempelvis skriva *die schwedische/die schwedischsprachige Handelshochschule* (den svenska/den svenskspråkiga handelshögskolan). Ett annat alternativ är expliceringen *Handelshochschule Hanken*.

Merkantila Klubben i exempel 46 är ämnesföreningen för de som studerar ekonomi vid Åbo Akademi (*Merkantila Klubben* 2018). Namnet har översatts med hyperonymen *BWL-Studenten*, som är en förkortning för *Betriebswirtschaftslehre-Studenten*, eller ekonomistuderanden på svenska. I exempel 46 kan användningen av hyperonym anses vara dels befogad, dels obefogad. Ett argument för lösningen är att läsaren av översättningen inte går miste om så mycket information, men ett argument mot är att *Merkantila Klubben* inte nödvändigtvis innefattar alla ekonomistuderanden, eftersom det enbart är en av de föreningar ekonomistuderandena kan gå med i. Ett annat motargument är att fenomenet studentföreningar också existerar i Tyskland (*Uniturm.de* 2019), och översättaren kunde då ha använt sig av exempelvis översättningslån: ”*die merkantile Studentenverbindung*”.

- (47) Hon hade odlat ett förakt mot det mesta som hade med honom att göra ända sedan han inte kommit in till vare sig *Arcada* eller *Soc&kom*...
 Sie begegnete allem, was mit ihm zu tun hatte, mit großer Verachtung, seit er weder an der *Fachhochschule Arcada* noch bei der *Schwedischen Gesellschafts- und Verwaltungshochschule in Helsingfors* angenommen worden...

I exempel 47 har *Arcada* och *Soc&kom* översatts med strategin explicering för att klargöra för läsaren att det är fråga om yrkeshögskolor. Förutom att förtydliga att det rör sig om yrkeshögskolor har översättaren också valt att lägga till orten Helsingfors för att läsaren av översättningen också ska få reda på var dessa yrkeshögskolor ligger. För en mer enhetlig översättning kunde översättaren ha valt att ännu lägga till ”*Schwedische*” vid översättningen av *Arcada*, liksom med *Soc&kom*, eftersom även *Arcada* är en svenskspråkig yrkeshögskola (Yrkeshögskolan *Arcada* 2019). I jämförelse med översättning av de andra högskolorna Åbo Akademi (exempel 39) och Hanken (exempel

45) syns att översättaren anammat lokala översättningsstrategier och inte använt samma översättningsstrategi för alla högskolor.

- (48) Jag såg dig uppträda, sa Marjut plötsligt. *På Kåren*. Då på Humfens årsfest. Ich habe deinen Auftritt gesehen, sagte Marjut plötzlich. Beim Studentenfest der Philosophischen Fakultät.

I exempel 48 har platsen för festen utelämnats. Kåren är Åbo Akademis studentkårs kårhus i Åbo (Kåren 2018), och läsaren av översättningen går då miste om informationen om exakt var festen hålls. För att förtydliga var festen hålls kunde översättaren ha valt sig av att direkt överföra Kåren och explicerat med ”*Kåren, das Studentenhaus der Philosophische Fakultät*”. I exempel 48 noteras också en annan översättningsstrategi, hyperonym, då *Humfen* översatts till *die Philosophische Fakultät*. *Humfen* står för Humanistiska föreningen som är en ämnesförening för de studerande vid fakulteten för humaniora, teologi och psykologi (HF 2019), medan *die Philosophische Fakultät (filosofiska fakulteten)* är det överordnade begreppet till dessa studerande. I likhet med exempel 46 där Merkantila Klubben behandlades, kunde översättaren även här ha valt sig av ett översättningslån, exempelvis ”*die humanistische Studentenverbindung*”.

Media

I kategorin media har direkt överföring (exempel 49), hyperonym (exempel 50) och explicering (exempel 51) använts som översättningsstrategier.

- (49) 1922 vann Leander en skrivtävling som Hufvudstadsbladet ordnade.
1922 gewann Leander einen Schreibwettbewerb, der vom Hufvudstadsbladet ausgeschrieben worden war.

Genom den direkta överföringen i exempel 49 blir läsaren av översättningen tvungen att på egen hand ta reda på att *Hufvudstadsbladet* är en tidning, eftersom inget i ordet ger en antydning om att det är en tidning. Här kunde översättaren ha valt att lägga till exempelvis *die Tageszeitung* (dagstidningen) före *Hufvudstadsbladet* första gången tidningen nämns (*die Tageszeitung Hufvudstadsbladet*), på så vis kunde läsaren av översättningen direkt få reda på vad det rör sig om (jämför med exempel 51). Om översättaren ville vara ännu

mer specifik kunde han ha använt sig av expliceringen ”*Schwedische*”, men i just den här kontexten är det inte nödvändigt då kärnan i meningen är att personen deltagit i en skrivtävling som ordnats av en tidning.

- (50) Och du berättade allt det här för *Husis*?
Und all das haben Sie dem *Hufvudstadsbladet* erzählt?

I exempel 50 talar personerna om *Husis*, vilket är smeknamnet på dagstidningen *Hufvudstadsbladet*. Valet av hyperonymen (*Hufvudstadsbladet*) är befogat, eftersom *Husis* bara används en gång om tidningen och smeknamnet inte är allmänt känt för den tyskspråkiga läsarkretsen. Läsaren av översättningen går heller inte miste om något innehållsligt genom att inte veta vad *Husis* är.

- (51) Hon var en vänsterradikal från Stockholm som visat långfingret på första sidan i *Me Naiset*...
Sie war eine Linksradikale aus Stockholm, die auf der Titelseite des *Frauenmagazins Me Naiset* den Mittelfinger gezeigt...

Expliceringen i exempel 51 är *Frauenmagazin* (kvinnotidning). Genom expliceringen får läsaren av översättningen reda på vad *Me Naiset* är utan att översättaren har behövt lägga till en långgrandig förklaring.

Kultur

I underkategorin kultur har översättaren använt sig av följande översättningsstrategier: direkt överföring (exempel 52 och 53), översättningslån (exempel 54), hyperonym i kombination med översättningslån (exempel 55), explicering i kombination med översättningslån (exempel 56) samt explicering (exempel 57).

- (52) ... om du väljer någon annan, till exempel *Hagar Olsson*...
... wenn Sie sich jemand anderen aussuchen, *Hagar Olsson* zum Beispiel...
- (53) Aj jo, det är en biljett till *Logomo*, så du kan gå gratis på en utställning.
Ach so, das ist eine Eintrittskarte zum *Logomo*. Du kannst gratis eine Ausstellung besuchen.

I exempel 52 och 53 går inte läsaren miste om någon relevant information (som i bland annat 49 där också direkt överföring användes). Hagar Olsson i exempel 52 är en författare, och meningen ingår i en kontext där studenter ska välja en modernistisk författare att skriva en essä om. Logomo är ett kulturcentrum i Åbo där flera olika evenemang ordnas (Logomo 2018) och även i exempel 53 får läsaren ur kontexten reda på att Logomo är en plats där det ordnas bland annat utställningar.

- (54) Såg dom inte då hon skövlade Böll på *Kansallis*?
Haben die etwa nicht bekommen, wie sie Böll im *Nationaltheater* geschlachtet hat?

Kansallis syftar på (*Suomen*) *Kansallisteatteri*, vilket direkt översatt är *Nationaltheater*. Eftersom översättningslån ska ge en beskrivning av det kulturbundna fenomenet är valet av översättningsstrategi befogad i exempel 54, eftersom läsaren av översättningen blir medveten om att personerna talar om nationalteatern.

- (55) Jag kan inte förstå att ÅST har bjudit in det där inåtvända fanskapet!
Ich kann überhaupt nicht verstehen, dass *das Schwedische Theater* diese verkokste Nervensäge engagiert hat!

ÅST i exempel 55 är en förkortning av Åbo Svenska Teater, och i översättningen har översättaren skrivit *das Schwedische Theater* (den svenska teatern) på tyska. Översättningsstrategin kan dels tolkas som hyperonym, dels som översättningslån. Hyperonymen är alltså att ÅST är en svensk teater och översättningslånet är då delen *Svenska Teater* i *Åbo Svenska Teater* har översatts ordagrant. I översättningen saknas dock informationen om att teatern är belägen i Åbo, men detta kan förstås av kontexten.

- (56) Ner i ryggsäcken bredvid lådan med chokladkyssar åkte också *Fältskärens berättelser*...
In dem Rucksack, neben dem Karton mit den Schokoladenküssen, landeten auch die *Erzählungen eines Feldschers von Topelius*...

Expliceringen i exempel 56 är då översättaren betonat att *Fältskärens berättelser* är skriven av Topelius och översättningslånet är då *Fältskärens berättelser* blivit översatt. Orsaken

till detta kan vara att *Fältskärens berättelser* också har en tysk översättning som blivit publicerad, och i och med detta kan den tyskspråkiga läsaren känna till namnet Topelius.

- (57) Jag tänkte mig olika röster om *Wecksell*...
 Ich dachte an einen Band mit unterschiedlichen Stimmen zu *Josef Julius Wecksell*...

Expliceringen i exempel 57 utgörs av att översättaren har lagt till förnamnet på författaren Wecksell. Den här typen av expliceringen används flera gånger då bara efternamnet på en författare nämns i källtexten, till exempel *Björling* – *Jussi Björling* och *Enckell* – *Rabbe Enckell*.

Kategorin kultur är relativt omfattande med många olika underkategorier och liksom i kategorin samhälle förekommer flera översättningsstrategier. Till kultur hör flera typer av ord som förekommer även i andra kategorier, till exempel namn och händelser, och flera översättningsslösningar är också liknande, exempelvis de flesta egennamn översätts med direkt överföring.

4.5 Sammanfattande diskussion

Analysen visar att alla Leppihalmes följande sju översättningsstrategier har använts i undersökningsmaterialet: direkt överföring, översättningslån, kulturanpassning, hyperonym, explicering, tillägg och utelämnning. Tillägg förekommer enbart före själva romanen i form av en extra kommentar av översättaren, de sex övriga strategierna förekommer i själva texten.

I tabell 1 åskådliggörs vilka översättningsstrategier som finns representerade i de olika kategorierna av kulturbundna element. Tre strategier har använts i alla kategorier: direkt överföring, översättningslån och hyperonym. I kategorierna *samhälle* och *kultur* har översättningsstrategierna direkt överföring, översättningslån, kulturanpassning, hyperonym, explicering och utelämnning använts. Mångfalden av översättningsstrategier i denna kategori beror möjligen på att det i dessa två kategorier fanns en större variation

av kulturbundna element. I kategorin geografi förekom fem översättningsstrategier: direkt överföring, översättningslån, hyperonym, explicering och utelämning. Tillägget hör också indirekt till kategorin *geografi*, eftersom översättaren hade lagt till en extra kommentar om att då miljön i romanen är Svenskfinland, översätts också ort- och gatunamnen med deras svenska namn, dvs. med direkt överföring. Den minsta kategorin var historia, i vilken direkt överföring, översättningslån och hyperonym förekom. Förutom att översättningsstrategierna använts enskilt har de också kombinerats för att ytterligare öka förståelsen hos läsaren av översättningen.

Tabell 1. Översättningsstrategier representerade i de olika kategorierna.

Kategori	Översättningsstrategier					
	Direkt överföring	Översättningslån	Kulturanpassning	Hyperonym	Explicering	Utelämning
Geografi	x	x	-	x	x	x
Historia	x	x	-	x	-	-
Samhälle	x	x	x	x	x	x
Kultur	x	x	x	x	x	x

5 SLUTDISKUSSION

Syftet med den här avhandlingen var att undersöka vilka översättningsstrategier översättaren använder sig av vid översättning av kulturbundna element från svenska till tyska i romanen *Onda boken* av Kaj Korkea-aho. Forskningsfrågorna var vilka översättningsstrategier som översättaren använt sig av och ifall valet av översättningsstrategi är konsekvent för de olika kategorierna av kulturbundna element. Leppihalme (2001: 141–144) beskriver att vissa översättningsstrategier är lämpade för vissa typer av kulturbundna element, exempelvis direkt överföring är att föredra vid översättning av Ortsnamn. Mitt antagande var därmed att översättaren har tillämpat olika översättningsstrategier. Antagandet baserades på Leppihalmes (2001: 141–144) presentation av sju olika översättningsstrategier som rekommenderas för olika typer av ord och kontext. De sju översättningsstrategierna är direkt överföring, översättningslån, kulturanpassning, hyperonym, explicering, tillägg och utelämnning (ibid).

Min analysmetod utgick delvist från Nedergaard-Larsens kategorisering av kulturbundna element kombinerat med Leppihalmes sju översättningsstrategier. Kategorierna för kulturbundna element enligt Nedergaard-Larsen är geografi, historia, samhälle och kultur. (Nedergaard-Larsen 1993: 211) Eftersom jag vid genomläsningen av materialet lade märke till att översättaren använde lokala översättningsstrategier, dvs. översättaren hade översatt varje kulturbundet element på basen av kontexten i varje kategori av kulturbundna element, valde jag att analysera strategierna enligt de fyra kategorierna av kulturbundna element och undersöka vilka översättningsstrategier som använts i dem.

Trots att översättningsstrategierna var relativt lokala går det att tyda en del tendenser. Till exempel namn på orter, gator, personer, vissa byggnader osv. översattes ofta med direkt överföring, precis som Leppihalme (2001: 141) rekommenderar. Talspråkliga uttryck, såsom *Hanken* och *Husis*, översattes vanligen med hyperonymer, vilket också följer Leppihalmes (2001: 143) tankar om att hyperonym är nästintill en oundviklig strategi då det kommer till starkt kulturbundna ord som inte alls är bekanta för målgruppen. Översättningslånen kom ofta till uttryck genom historiskt viktiga element, till exempel *inbördeskriget* och *Skyddskåren*. Leppihalme (2001: 141) menar att översättningslån är

den strategi som ofta används då målgruppen är obekant med det kulturbundna elementet, men via översättningslån får de en mer beskrivande bild av vad det kulturbundna elementet innebär, till skillnad från med hyperonymer. Kulturbundna element som är starkt förknippade med samhällets struktur, bland annat *skattekort* och *femmor* (vitsordet fem) kulturanpassades mer än de övriga elementen. Kulturanpassning användes flitigt för att förmedla den känsla som ett visst kulturbundet element medför (Leppihalme 2001: 142), exempelvis vitsord. Expliceringarna som användes var ofta korta, enstaka beskrivande ord (till exempel *Frauenmagazin Me Naiset*) och torde inte störa läsaren, trots att Leppihalme (2001: 143) menar att översättare ska vara aktsamma för att använda explicering för mycket, då det kan dra ut på texten rejält, men i den studerade översättningen rörde det sig om relativt korta expliceringar.

Mina resultat är i enighet med mitt antagande om att flera översättningsstrategier tillämpats av översättaren. Alla sju översättningsstrategier fanns representerade, men alla förekom inte i varje kategori av kulturbundna element. Förutom att analysresultaten motsvarade mina antaganden visade resultaten ännu en aspekt. En kombination av översättningsstrategier var också rätt frekvent, det var bara i kategorin historia som kombinationen av översättningsstrategier saknades, vilket också kan bero på att excerpterna var så få i den kategorin.

Denna undersökning har visat att översättaren använt flera olika lokala översättningsstrategier, men han har inte använt en global översättningsstrategi för varje ord i samma kategori, till exempel namn på universitet. Översättningslösningarna är lokala och bestäms beroende av kontexten och huruvida det kulturbundna elementet är känt i Tyskland eller ej, till exempel *köttbullar* är välkänt men inte drycken *Jaloviina*. Sålunda har översättaren valt strategin direkt överföring för översättningen av det välkända elementet *köttbullar* och strategin hyperonym för översättning av det mindre välkända elementet *Jaloviina*.

Eftersom många olika aspekter spelar en roll då en skönlitterär översättning görs går det inte att generalisera den här undersökningens resultat för alla skönlitterära översättningar. Översättningsmöjligheterna är många och valet av lokal och/eller global

översättningsstrategi görs på basen av relationen mellan källkulturen och målkulturen. Ifall kulturerna är nära varandra behövs exempelvis inte lika mycket kulturanpassning, men ifall kulturerna står långt från varandra kan en del kulturbundna element behöva klargöras extra.

Denna undersökning kunde utvidgas med fler finlandssvenska romaner och deras tyska översättningar och jämföra översättningsstrategierna i dem. En annan utgångspunkt vore att enbart undersöka en viss typ av kulturbundna element, till exempel utbildning eller livsmedel för att exempelvis göra upp normer för vilken översättningsstrategi som lämpar sig vid översättning av just dessa kulturbundna element. Det optimala vore också att kunna intervjua översättarna till de enskilda romanerna, eller just Thorsten Alms som översatt *Onda boken* och andra svenska böcker till tyska för att få ytterligare insikt i de aktiva valen översättaren gör.

KÄLLOR

- Abhik Roy & William J. Starosta (2001). Hans-Georg Gadamer, Language, and Intercultural Communication. *Taylor & Francis Social Science & Humanities with Science & Technology*: 1: 1, 6–20.
- Alko (2016). Ansvarsfull alkoholförsäljning. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.alko.fi/sv/alko-ab/om-alko/ansvarsfull-alkoholforsaljning>
- Alko (2018a). Produkter. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.alko.fi/sv/produkter>
- Alko (2018b). Jaloviina * plastflaska. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.alko.fi/sv/produkter/107088/Jaloviina-plastflaska>
- Bassnett, Susan (2011). *Reflections on Translation*. Storbritannien: MPG Books Group.
- Bassnett, Susan (2014). *Translation*. New York: Routledge.
- Baumeister, Roy F. (2005). *The Cultural Animal : Human Nature, Meaning, and Social Life*. New York: Oxford University Press.
- Berghäll, Camilla (2018). Sverige medger på Twitter: Den svenska köttbullen är egentligen turkisk. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://svenska.yle.fi/artikel/2018/05/03/sverige-medger-pa-twitter-den-svenska-kottbullen-ar-egentligen-turkisk>
- Bundesministerium für Bildung und Forschung (2018). Bildung im Schulalter. [Citerat 19.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.bmbf.de/de/bildung-im-schulalter-68.html>
- CAU (2016). *Benotungssystem*. [Citerat 9.5.2018]. Tillgänglig: <https://www.studium.uni-kiel.de/de/pruefungen/pruefungsverfahren/allgemeines/benotungssystem>
- Chang, Nam Fung (2010). Polysystem theory and translation. Gambier, Yves & Luc van Doorslaer. I: *Handbook of Translation Studies: Volume 1*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 257–263.
- Deutsche Welle (2018a). The Highs and Lows of Germany's Drinking Culture. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.dw.com/en/the-highs-and-lows-of-germanys-drinking-culture/a-2226609>
- Deutsche Welle (2018b). Das traditionelle Luciafest. [Citerat 19.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.dw.com/de/das-traditionelle-luciafest/av-16456013>
- Die Deutsche Rentenversicherung (2018). Unsere Sozialversicherung. Wissenwertes speziell für junge Leute. Berlin: : Deutsche Rentenversicherung Bund.

- Diedrichsen, Jan (2015). Die Finnlandschweden: Mehr als Mumintröle. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.shz.de/deutschland-welt/politik/die-finnlandschweden-mehr-als-mumintröle-id10610556.html>
- Diekmann, Helmut (2009). Saksan kulttuurihistoria. I: Hakkarainen, Heikki J., Hannele Kohvakka, Aino Kärnä & Outi Päivänsalo (red.). *Saksan kielestä ja kulttuurista*. Helsingfors: Gaudeamus Helsinki University Press. 19–59.
- DUW (2015) = *Deutsches Universalwörterbuch*. 8:e nybearbetade upplagan. Tyskland: Dudenverlag.
- Enholm, Anna-Kajsa (2002). *Zur Übersetzung von Kinder- und Jugendliteratur : am Beispiel der deutschen Übersetzung von Tove Janssons Trollkarlens hatt*. Opublicerad avhandling pro gradu i tyska språket och litteraturen. Vaasan yliopisto.
- Fellman, Ida & Nicolina Zilliacus-Korsström (2018). Kampen mellan de röda och de vita - inbördeskriget 1918. [Citerat 15.11.2018]. Tillgänglig: <https://svenska.yle.fi/artikel/2018/01/07/kampen-mellan-de-roda-och-de-vita-inbordeskriget-1918>
- Finlands ambassad (2014). *Glada Vappen!* [Citerat 18.11.2018]. Tillgänglig: <http://www.finland.se/public/default.aspx?contentid=191023&contentlan=3&culture=sv-FI>
- Fischer, Luke (2013). Understanding through Translation. Nelson, Brian & Brigid Maher (red.) I: *Perspectives on Literature and Translation. Creation, Circulation, Reception*. New York: Routledge. 56–72.
- Folkpensionsanstalten (2018). *FPA som organisation*. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.kela.fi/web/sv/organisation>
- Folktinget (2005). *Identitet och framtid. Folktingets undersökning om finlandssvenskarnas identitet hösten 2005*. Helsingfors: Folktinget.
- FPA (2018). *Studiestöd*. [Citerat 9.5.2018]. Tillgänglig: <http://www.kela.fi/web/sv/studiestod>
- Frankfurter Allgemeine (2013). *Ikea stoppt Köttbullar-Verkauf in Deutschland*. [Citerat 10.5.2018]. Tillgänglig: <http://www.faz.net/aktuell/gesellschaft/fleischbaellchen-unter-verdacht-ikea-stoppt-koettbullar-verkauf-in-deutschland-12093849.html>
- Fraune, Burkhard (2017). U-Bahn "Made in Germany" ist gefragt wie nie. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.n-tv.de/wirtschaft/U-Bahn-Made-in-Germany-ist-gefragt-wie-nie-article19857315.html>

- Goodreads (2018). *Joona Linna (Reihe in 6 Bänden)*. [Citerat 12.9.2018]. Tillgänglig: <https://www.goodreads.com/book/show/41578035-joona-linna>
- Hakkarainen Heikki J. (2009). Kielen historian tutkimuksesta. I: Hellman, Manfred W. & Marianne Schröder (red.). *Sprache und Kommunikation in Deutschland Ost und West : ein Reader zu fünfzig Jahren Forschung*. Hildesheim: Olms. 60–69.
- Helsingfors stad (2017). *Med metro*. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.hel.fi/hkl/sv/med-metro/>
- Helsingin yliopisto (2018). *Arvosanat ja arviointi*. [Citerat 9.5.2018]. Tillgänglig: <https://guide.student.helsinki.fi/fi/artikkeli/arvosanat-ja-arviointi>
- HF (2019). En akademisk mångfald. [Citerat 18.2.2019]. Tillgänglig: <http://www.humanistiskaforeningen.org/#>
- Hällström-Reijonen, Charlotta af & Mikael Reuter (2008). *Finlandssvensk ordbok*. 4:e upplagan. Helsingfors: Schildts Förlags Ab.
- Hällström-Reijonen, Charlotta af (2009). Finlandssvensk språkvård – en resultatrik ideologi? I: Omdal, Helge & Rune Røstad (red.). *Språknormering – i tide og utide?* Oslo: Novus forlag. 157–170.
- Högnabba, Cita (2008). Die Finnlandschweden - eine selbstbewusste Minderheit. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <http://www.finnland.de/public/default.aspx?contentid=123719&nodeid=37052&contentlan=33&culture=de-DE>
- inFranken (2018). Walpurgisnacht: Was da los ist, warum wir feiern und was erlaubt ist. [Citerat 19.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.infranken.de/ratgeber/saisonales/feiertage/walpurgisnacht-was-da-los-ist-warum-wir-feiern-und-was-erlaubt-ist;art168710,3318745>
- Ingo, Rune (1991). *Från källspråk till målspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Ingo, Rune (2007). *Konsten att översätta*. Danmark: Narayana Press.
- Johansson, Marjut & Riitta Pyykkö (2005). *Monikielinen Eurooppa. Kielipolitiikkaa ja käytäntöä*. Helsingfors: Gaudeamus.
- Kesko (2018). *Puhakka – K-Market*. [Citerat 15.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.k-market.fi/kaupat/puhakka/>
- Kohlmayer, Rainer (2008). Mediale Voraussetzungen und strukturelle Besonderheiten des Literaturübersetzens. Reflexionen eines Praktikers. Pöckl, Wolfgang (red.) I: *Im Brennpunkt: Literaturübersetzung*. Frankfurt am Main: Peter Lang GmbH. 43–59.
- Korkea-aho, Kaj (2015). *Onda boken*. Borgå: Bookwell.

- Korkea-aho, Kaj (2017). *Das böse Buch*. (Onda boken, översatt av Thorsten Alms). Ort: Bastei Lübbe.
- Kronvall, Kerstin (2013). *Skyddskåren som förbjöds*. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://svenska.yle.fi/artikel/2013/05/24/skyddskaren-som-forbjods>
- Kåren (2018). *Gör din fest perfekt - restaurang Kåren*. [Citerat 21.11.2018]. Tillgänglig: <http://karen.fi/svenska>
- Landers, Clifford E. (2001). *Literary Translation: A Practical Guide*. Storbritannien: Cromwell Press Ltd.
- Langrock, Annika (2018). *Die Liga im Rausch*. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.zeit.de/sport/2018-03/snus-fussball-eishockey-aufputschmittel-trenddroge/komplettansicht>
- Lehto, Katri (2014). *Karamzin, Aurora*. [Citerat 15.11.2018]. Tillgänglig: <http://www.blf.fi/artikel.php?id=4614>
- Leppihalme, Ritva (2000). Kulttuurisidonnaisuus kaunokirjallisuuden kääntämisessä. Paloposki, Outi & Henna Makkonen-Craig (red.) I: *Käännöskirjallisuus ja sen kritiikki*. Helsingfors: Helsingfors universitet. 89–105.
- Leppihalme, Ritva (2001). Translation strategies for realia. Kukkonen Pirjo & Ritva Hartama-Heinonen (red.). I: *Mission, Vision, Strategies and Values*. Helsingfors: Helsingfors universitet. 139–149.
- Leppihalme, Ritva (2007). Kääntäjän strategiat. Riikonen, H.K, Urpo Kovala, Pekka Kujamäki & Outi Paloposki (red.) I: *Suomennoskirjallisuuden historia 2*. Helsingfors: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. 365–374.
- Logomo (2018). *Suomen upein tapahtumien ja luovan talouden keskus*. [Citerat 21.11.2018]. Tillgänglig: <https://logomo.fi/>
- Lundqvist, Beatrice (2013). *Realoiden käännökset televisiosarjan Two and a Half Men suomennoksessa ja ruotsinnoksessa*. Opublicerad avhandling pro gradu i modern finska. Vaasan yliopisto.
- Merkantila Klubben (2018). *Föreningen*. [Citerat 8.5.2018]. Tillgänglig: <http://www.merkantilaklubben.org/foreningen/>
- MySwitzerland.com (2018). *Sprachen in der Schweiz*. [Citerat 26.9.2018]. Tillgänglig: <https://www.myswitzerland.com/de/sprachen-in-der-schweiz.html>
- Määttä, Simo K. (2004). Dialect and point of view. The ideology of translation in The sound and the fury in French. *Target*: 16: 2, 319–339.

- Nadiani, Giovanni (2011). On the translation fallout of defeated languages: Translation and change of function of dialect in Romagna 31. Federico M (red.) I: *New Trends in Translation Studies: Translating Dialects and Languages of Minorities: Challenges and Solutions*. Bern: Peter Lang AG. 31–49.
- Nedergaard-Larsen (1993). Culture-bound Problems in Subtitling. *Perspectives: Studies in Translatology* 1: 2, 207–240.
- Nordiska museet (2018). *Valborgsmässoafton*. [Citerat 19.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.nordiskamuseet.se/aretsdagar/valborgsmassoafton>
- Nurmijärven kunnan kulttuuripalvelut (2018). *Miksi Aleksis Kivi on tärkeä?* [Citerat 15.11.2018]. Tillgänglig: <http://www.aleksiskivi-kansalliskirjailija.fi/oppimateriaali/miksi-aleksis-kivi-on-tarkea/>
- Nyberg, Hannes (2016). *Glöggrundan tar över Åbo imorgon. Åbo Underrättelser*, 30.11.2016, 5.
- Nyström, Liselott (2017). *Studieliiv*. [Citerat 9.5.2018]. Tillgänglig: <https://www.decibel.fi/information/studier/studieliiv>
- Oesterreich.com (2018). *Zahlen und Fakten*. [Citerat 26.9.2018]. Tillgänglig: <https://www.oesterreich.com/de/staat/zahlen-und-fakten>
- Otava (2018). *Kaj Korkea-aho*. [Citerat 2.5.2018]. Tillgänglig: <https://otava.fi/kirjailijat/kaj-korkea-aho/>
- Pedersen, Jan (2011). *Subtitling Norms for Television: An Exploration Focussing on Extralinguistic Cultural References*. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Ponterotto, Diane (2005). Intercultural? Communication: searching for categories in conversation analysis. Bondi, Marina & Nick Maxwell (red.) I: *Cross-cultural Encounters: Linguistic Perspectives*. Rom: Officina Edizioni. 253–265.
- Rikstermbanken (2017). *Affrikata*. [Citerat 25.9.2018]. Tillgänglig: <http://www.rikstermbanken.se/visaTermpost.html?id=208898>
- Rose, Julie (2013). The Art of Hearing the Voice. Nelson, Brian & Brigid Maher (red.) I: *Perspectives on Literature and Translation. Creation, Circulation, Reception*. New York: Routledge. 13–30.
- Russi, Florian (2019). *Sankt Nikolaus in Deutschland*. [Citerat 18.2.2019]. Tillgänglig: https://www.deutschland-lese.de/index.php?article_id=488

- Sagener, Nicole (2018). *Direkter Draht zu den Bürgern*. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.deutschland.de/de/topic/leben/welche-aufgaben-hat-ein-buergermeister-in-deutschland>
- Sarangi, Srikant (2009). Culture. Senft, Gunter, Jan-Ola Östman & Jef Verschueren (red.) I: *Culture and Language Use*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 81–104.
- Schiffman, Harold F. (2002). *Linguistic Culture and Language Policy*. Storbritannien: Taylor & Francis e-Library.
- Schildts & Söderströms (2018a). *Kaj Korkea-aho. Onda boken*. [Citerat 2.5.2018]. Tillgänglig: <http://litteratur.sets.fi/bok/onda-boken/>
- Schildts & Söderströms (2018b). *Kaj Korkea-aho*. [Citerat 2.5.2018]. Tillgänglig: <http://litteratur.sets.fi/forfattare/kaj-korkea-aho/>
- Segler-Heikkilä, Lena (2009). *Den skönlitterära översättningens anpassning till en ny kultur. Kulturspecifika drag i finlandssvensk prosa och deras översättning till tyska*. Uleåborg: Uleåborgs universitet.
- Shlesinger, Miriam & Ruth Almog (2011). A new pair of glasses: Translation skills in secondary school. Alvstad, Cecilia, Adelina Hild & Elisabet Tiselius (red.) I: *Methods and Strategies of Process Research*. Amsterdam/Philadelphia: John Benjamins Publishing Company. 149–168.
- SHVS (2018). *Vem får anlita SHVS tjänster?* [Citerat 9.5.2018]. Tillgänglig: http://www.yths.fi/sv/shvs/vem_far_anlita_shvs_s_tjanster
- Sievers, Anne-Christin (2011). *Die Wahren Finnen stehen nicht allein*. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <http://www.faz.net/aktuell/politik/europaeische-union/rechtspopulismus-in-europa-die-wahren-finnen-stehen-nicht-allein-1622471.html>
- Smith, Christian (2016). The Conceptual Incoherence of “Culture” in American Sociology. *The American Sociologist*: 47: 4, 388–415.
- Snellman (2018). *All natural bratwurst*. [Citerat 10.5.2018]. Tillgänglig: <https://www.snellman.fi/sv/produkter/all-natural-bratwurst>
- So tickt Deutschland (2018). *Man spricht Deutsch*. [Citerat 26.9.2018]. Tillgänglig: <https://www.deutschland.de/de/topic/kultur/deutsche-sprache-ueberraschende-zahlen-und-fakten>
- Spiegel Online (2018). *Köttbullar stammen offenbar aus der Türkei*. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <http://www.spiegel.de/panorama/ikea-gericht-koettbullar-stammen-offenbar-nicht-aus-schweden-a-1206119.html>

- Statistikcentralen (2016). *Befolkning*. [Citerat 1.3.2018]. Tillgänglig: https://www.tilastokeskus.fi/tup/suoluk/suoluk_vaesto_sv.html#befolkningefterh%C3%A4rkomst,f%C3%B6delselandochspr%C3%A5k2016
- Stedje, Astrid (2007). *Deutsche Sprache gestern und heute : Einführung in Sprachgeschichte und Sprachkunde*. 6:e upplagan. Paderborn: Fink.
- Steuererklärung.de (2018). Steuer-ID und Steuernummer: Was das ist und wo man sie findet. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.steuererklaerung.de/ratgeber-steuern/steuer-id-steuernummer>
- Suomi.fi (2018). Personbeskattning. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.suomi.fi/medborgare/att-skota-ekonomin/beskattning-och-offentlig-ekonomi/guide/beskattning/personbeskattning>
- Svenska folkpartiet (2014). *Verksamhet*. [Citerat 2.3.2018]. Tillgänglig: <http://www.sfp.fi/sv/content/verksamhet>
- Svenska folkskolans vänner (2018). *Om SFV*. [Citerat 2.3.2018]. Tillgänglig: <https://www.sfv.fi/sv/sfv/>
- Svenska kulturfonden (2018). *Om svenska kulturfonden*. [Citerat 2.3.2018]. Tillgänglig: <https://www.kulturfonden.fi/om-svenska-kulturfonden/>
- Svenska litteratursällskapet i Finland (2018). Kommunalråd. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <http://fho.sls.fi/uppslagsord/6507/kommunalrad/>
- Svenska litteratursällskapet i Finland (2018). *SLS – Ett vetenskapligt samfund*. [Citerat 2.3.2018]. Tillgänglig: <http://www.sls.fi/sv/allmant-arkiv-forlag-forskning/sls-ett-vetenskapligt-samfund>
- Svenska litteratursällskapet i Finland (2018b). *Akademikvarteren*. [Citerat 9.5.2018]. Tillgänglig: <http://stadsnamn.sls.fi/stader/abo/view-28741-154>
- Süddeutsche Zeitung (2013). *Ikea stoppt Köttbullar-Verkauf in Deutschland*. [Citerat 10.5.2018]. Tillgänglig: <http://www.sueddeutsche.de/panorama/pferdefleisch-skandal-ikea-stoppt-koettbullar-verkauf-in-deutschland-1.1610052>
- Süddeutsche Zeitung (2018). *Die Wahrheit über Köttbullar*. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.sueddeutsche.de/panorama/schweden-die-wahrheit-ueber-koettbullar-1.3966639>
- Tandefelt, Marika (1999). *Finlandssvenskan i tusen år*. [Citerat 1.3.2018]. Tillgänglig: <http://www.sprakbruk.fi/index.php?mid=2&pid=13&aid=2395>
- Tatsachen über Deutschland (2018). *Etappen der Deutschen Geschichte*. [Citerat 19.9.2018]. Tillgänglig: <https://www.tatsachen-ueber-deutschland.de/de/rubriken/geschichte/etappen-der-deutschen-geschichte>

- University of Notre Dame (2018). *Christian Smith, PhD*. [Citerat 18.9.2018]. Tillgänglig: <https://christiansmith.nd.edu/>
- Universität Zürich (2018). *Behandlung in der Studierendenklinik*. [Citerat 9.5.2018]. Tillgänglig: <https://www.zzm.uzh.ch/de/patienten/behandlung/studierendenklinik.html>
- Universitätsklinikum Frankfurt (2018). *Studentenklinik des FRZSE – Studenten forschen nach*. [Citerat 9.5.2018]. Tillgänglig: <https://www.kgu.de/kliniken-institute-zentren/einrichtungen-des-klinikums/zentren/frankfurter-referenzzentrum-fuer-seltene-erkrankungen-frzse/frankfurter-referenzzentrum-fuer-seltene-erkrankungen-frzse/studentenklinik.html>
- Uppslagsverket Finland (2018a). *Helsingfors*. [Citerat 15.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.uppslagsverket.fi/sv/sok/view-103684-Helsingfors>
- Uppslagsverket Finland (2018b). *Skyddskårerna*. [Citerat 16.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.uppslagsverket.fi/sv/sok/view-103684-Skyddskaarerna>
- Utbildningsstyrelsen (2018a). *Grundläggande utbildning*. [Citerat 19.11.2018]. Tillgänglig: https://www.oph.fi/utbildning_och_examina/grundlaggande_utbildning
- Utbildningsstyrelsen (2018b). *Grunderna för planen för småbarnspedagogik 2018*. Helsingfors: Utbildningsstyrelsen.
- Vaasan yliopisto (2018). *Opintosuoritusten arvostelu ja rekisteröinti*. [Citerat 9.5.2018]. Tillgänglig: <https://www.univaasa.fi/fi/for/student/studying/information/grading/>
- Varjonen, Kajsa (2017). *Avhandling pro gradu*. [Citerat 9.5.2018]. Tillgänglig: https://oldwww.abo.fi/fakultet/fhpt_magisterexamen
- Vasa nation (2018). *Nationen*. [Citerat 8.5.2018]. Tillgänglig: <http://vasa.nation.fi/nationen>
- Weiskopf, F.C. (2008). „Ostdeutsch“ und „Westdeutsch“ oder Über die Gefahr der Sprachentfremdung. I: Hellman, Manfred W. & Marianne Schröder (red.). *Sprache und Kommunikation in Deutschland Ost und West : ein Reader zu fünfzig Jahren Forschung*. Hildesheim: Olms. 51–62.
- Verlagsgruppe Random House (2017). *Thorsten Alms*. [Citerat 12.4.2017]. Tillgänglig: <https://www.randomhouse.de/Autor/Thorsten-Alms/p550145.rhd>

Vetenskapstermbanken i Finland (2018a). *Reaalia*. [Citerat 12.9.2018]. Tillgänglig: http://tieteentermipankki.fi/wiki/K%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6stiede:kulttuurisidonnainen_ilmaisu

Vetenskapstermbanken i Finland (2018b). *Polysysteemiteoria*. [Citerat 26.4.2018]. Tillgänglig: <http://tieteentermipankki.fi/wiki/K%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6stiede:polysysteemiteoria>

Wolf, Lars (2002). *Läsaren som textskapare*. Lund: Studentlitteratur.

Yrkeshögskolan Arcada (2019). *Om Arcada*. [Citerat 20.2.2019]. Tillgänglig: <https://www.arcada.fi/sv/om-arcada>

Zybatow, Lew (2008). Literaturübersetzung im Rahmen der Allgemeinen Translationstheorie. I: Pöckl, Wolfgang (red.). *Im Brennpunkt: Literaturübersetzung*. Frankfurt am Main: Peter Lang.

Åbo Akademi (2018). *Åbo Akademi 100*. [Citerat 2.3.2018]. Tillgänglig: <https://www.abo.fi/om-abo-akademi/>

Åbo Akademi (2018a). *Om Åbo Akademi*. [Citerat 19.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.abo.fi/om-abo-akademi/>

Åbo Akademi (2018b). *Fakulteten för humaniora, psykologi och teologi*. [Citerat 19.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.abo.fi/fakulteten-for-humaniora-psykologi-och-teologi/>

Åbo Akademi (2018c). *Åbo Akademis bibliotek*. [Citerat 19.11.2018]. Tillgänglig: <https://www.abo.fi/biblioteket/>

Åbo stad (2018). *Universitetsbacken*. [Citerat 21.11.2018]. Tillgänglig: <https://opaskartta.turku.fi/IMS/sv>

Åbo svenska metodistförsamling (2019). *Om oss*. [Citerat 18.2.2019]. Tillgänglig: <http://metsku.fi/sv/om-oss/>

Östberg, Urban (2010). *Engelska lånord i svenskan*. [Citerat 18.12.2018]. Tillgänglig: <https://www.sprakbruk.fi/-/engelska-lanord-i-svenskan>